کتێبی تایبەت هەر بەڕاست تایبەتە.. یووسف ئیسماعیل

زۆرن ئەو کتێبانەی کە کۆمەڵێک وتە و دەقی زێڕین وەردەگێڕن و لەکتێبێکدا کۆی دەکەنەوە، بەڵام هەندێک جار وەرگێڕ تووشی کۆمەڵێک گرفت دەبێت کە لێی بێ ئاگایە. کاتێک خوێنەر لەگەڵ دەقەکان بەرەو ڕوو دەبێت تووشی کێشەی تێنەگەیشتن یاخوت هەست بەوە دەکات دەقێکی کامل و واتادار نییە، بەم شێوەیە نووسەر دوای چاپ دەکەوێتە گوومانەوە.

کتێبی تایبەت کە لە دیزاینێکی جوانی تایبەت نەخشێنراوە و بە دوو سەت و پەنجا لاپەڕە کەوتۆتە دەستی خوێنەران و خۆشەویستانی ئەدەب. لێرەدا نووسەر زانا خەلیل کە وەرگێڕانیکی تێل و تەسلی بۆ کردووە و هیچ دەقێکی لە وەرگێڕانی تەواو بێ بەش نەکردووە، و دیزاینی ناوەوەی کتێبەکەی پڕ بە پیستی دەقە زێڕینەکان داندراوە، کە پێکهاتووە لە بیست (٢٠) بەشی دەقی ئاڵتوونی کەسە ڕۆشنبیر و هونەرمەندو فەیلەسوف و نووسەری بەناوبانگی جیهانی، نموونە: ئەڵمانی ، فەڕەنسی ، یۆنانی ، ئەمەریکی ، ئێرلەندی ،سکۆتلەندی … هتد.. هەرە بەش تایبەتمەندی و بواری جیا جیا لە خۆ دەگرێت.

وەڕگێر تەواو کتێبەکەی ئامad□ی دەستی خوێنەران کردووە. لە هەر بەشێکدا ناو و وێنەی کەسی و ڕێکەوتی لەدایکبوون و مردنی فەیلەسوف و بیرمەندەکەی تێدا باسکردووە، ورد بوونەوەی لەم کتێبە دەتوانن زۆر شت بەدی بکەن چونکە هەر دەقێک کە لەم ژیانە پێویسە بیزانین و سەرنجی بخەینە سەر کە زۆر وشەی مانادار پێکدەهێنێت.

لە کتێبی تایبەتدا وەرگێر لە پێشەکیەکەی دا بەرچاو ڕوونی دەدات بۆ خوێنەرانی و پاڵیان دەتێتە نێو دونیایەکی جیاواز کە لەبەردەم وتە بەنرخەکان بگەن و لە ژیانی ئێستادا بەرجەستەی بکەن.

هەندێک لە دەقەکانی کتێبی تایبەتدا…

• خەم لە کەسێک مەخۆ کە لە ناکاو
لەگەڵت دەگۆڕێ
لەوانەیە وازی لە نواندن هێنا بێ و
گەڕابێتەوە سەر کەسایەتی حەقیقی خۆی.

• بەدەنگێکی نزم چاکە بکە
بەیانی کارەکەت بە دەنگی بەرز قسە دەکات.

• خۆشەویستی وەک قاوە وایە؛
ئەگەر زیادەڕۆیی بکەی لە خواردنەوەی ناهێڵێ بخەوی....

• زەردەخەنە وشەیەکە
سەرەتاکەی باوکە و کۆتاییەکەشی دایک..

• هاوکاریم مەکە،
بەڵام ئازاریشم مەدە.
ڕقت لێم بێتەوە،
بەڵام وا هەڵسوکەوت مەکە
کە خۆشتدەوێم.
خۆشحاڵم مەکە،
بەڵام خۆشحاڵیشم لێتێکمەدە.

لەکتێبی تایبەت دا هەزارەها وتەی جوان و داڕێژراوی تێدایە کە هەموو ژانەرێک لە خۆیدا دەگرێت، تایبەت، تایبتە بە وتەی جوان و سەرسامکەر کە هەمیشە ئارەزووی ئەوەمان کردووە چۆن دەقە گرینگەکانی ئەم فەیلەسووف و زانایانە بەدەست بهێنن، لێرەدا هەمووی کۆکراوەتەوە و لەبەردەستی خوێنەردا ئامادەیە. کتێبی تایبەت لە وەشانی دەزگای کولتوورە و چاپی یەکەمی لە ساڵی ٢٠٢٢ دەرچووە لە چاپخانەی تاران.

• سەرچاوە لە کتێبی تایبەتەوە.

درۆی دروشم.. ئەگەر خوا ڕەزاقە، ئەی بۆ هەژاری هەیە؟.. بەختیار محەمەد

گەورەترین درۆی دروشمی ئایینەکان ئەوەیە، کە دەڵێن خوا ڕازیقە (ڕسقدەرە). وەك دەزانین، لە سەرانسەری دنیادا ملیۆنان مرۆڤ لە برسان دەمرن، کەچی خوا ڕسقیان نادا و تێریان ناکا (خۆ ئەوان کاریش دەکەن، ئەگەر کار هەبێ). هەر مرۆڤ نا، بەڵکو زۆربەی هەرە

زۆری ئاژەڵە بێلانەکانی وەك سەگ و پشیلە لە کۆمەڵگەکانی ئێمەدا برسین و هیچ نییە بیخۆن و خوا ڕسق و ڕۆزیان نادا… کەواتە ئەو درۆیە چییە، کە دەڵێن خوا ڕەزاقە؟

ڕاستییەکەی، ئەگەر مرۆڤ ئەو ڕسق و ڕۆزییە زۆرەی لەسەر ئەم گۆی زەوییە هەیە بە دادپەروەری دابەشی نەکا، ئەوا هەرگیز خوا ڕسقی کەس نادا (واتە ئەو هیچ دەخلی بەم مەوزوعەوە نییە).

لە قورئانیشدا لەم بارەیەوە هاتووە دەڵێ: ((أن الله هو الرزاق ذو القوة المتين)) (الذاريات: 56)؛ یان دەڵێ: ((الله خير الرازقين)) (الجمعة: 11)؛ یانیش لە ئایەتێکی دیکەدا دەڵێ: ((و ارزقنا و انت خير الرازقين)) (المائدة: 114). لە ئینجیلی مەتی ئیسحاحی (6) ئایەتی (25) و (26) یشدا هاتووە دەڵێ: ((لەبەر ئەوە پێتان دەڵێم: بایەخ بە بژێویتان مەدەن لەبارەی ئەوەی چی دەخۆن و چی دەخۆنەوە و لەشیشتان چ جل و بەرگێك دەپۆشن. ئایا ژیان لەوە زیاتر نییە، کە تەنها خۆراك بێ و لەشیش لەوە زیاتر نییە، کە تەنها جلپۆشین بێ؟ لە باڵندەی ئاسمان بڕوانن! ئەو نە گەنم دەچێنێ و نە دەیدوورێتەوە و نە لە سایلۆش عەنباری دەکا، بەڵام باوکی ئاسمانییمان رسقی دەدا. ئایا ئێوە زۆر لەو باشتر نین؟))… ئەم ئایەتانە هیچیان لە واقیعی برسیەتی ملیۆنان مرۆڤ و گیانلەبەر کەم نەکردووەتەوە و کەسیان لەڕووی جەستەوە تێر و پۆش نەکردووە… گەلێ، خۆ من ئەوەش دەزانم، کە ئەم گوتە و دروشمە ئایینییانە بۆ ڕۆح (ڕۆحی ئیماندار) سوودبەخشن و ئارامی و شادی و وورەبەرزیی بە ڕۆح دەبەخشن، بەڵام ناکرێ لەسەر بنەمای واقیع و لۆژیك باسی ڕاستییەکان نەکەین، ئەو ڕاستییانەی، کە یەقینی ئیمان تووشی شۆك دەکەن. هەربۆیەشە ڕاستی و زانین، کە سەرچاوەی گومانن لە هەموو شتێك، تەنانەت گومان لە ڕاستی و زانین خۆشیان، مایەی نیگەرانی و دڵەڕاوکێن. ئیمان بۆیە خۆشە، چونکە یەقینی تێدایە: یەقینی بێ پرسیار و بێ گومان؛ بەڵام بێ ئیمانی و ئیلحاد بۆیە ناخۆشن، چونکە پڕن لە گومان و لە پرسیار: گومان و پرسیاری عەقڵانی لە هەموو یەقینەکان. ئا لێرەوە عەقڵ تا پرسیار و گومان نەکا، کەواتە عەقڵێکی ئازاد نییە. ئا لێرەشەوەیە، کە عەقڵ لەگەڵ ئایین دەکەوێتە ملانێ و ناکۆکییەوە: ئایین ئیمان و یەقینی دەوێ، بەڵام عەقڵ پرسیار و گومانی دەوێ؛ ئایین وەهمەکان دەکاتە ڕاستی، بەڵام عەقڵ دەیەوێ ئەم وەهمانە تێك بشکێنێ. ئەو کاتەشی، کە عەقڵ یەقینی دین و ئیمان بەجێ دێڵێ، ئا ئەو کاتە عەقڵ دووچاری خەمێکی و دڵەڕاوکێ دەبێ، بەڵام خەمێکی و دڵەڕاوکێیەك، کە خاوەنی پڕۆژەی پرسیارە و بە دوای زانین و

مەعریفەدا عەبداڵ و وێڵە.

بەختیار محەمەد

کاروباری وشە.. نەژاد عزیز سورمێ

وا پێدەچێ -کاروباری وشە- لەناو هەراو ژاوەژاوی کاروبارەکانی تردا خەریکە ون دەبێ .. هەنووکە و هەنووکەیی و حاڵی حازر و – من خۆم و ئەوانیتر بۆ دۆزەخ- لە بارودۆخێکی وەك ئەمڕۆدا ــ بێجگە لە کاتی پێویست ــ یا بۆ تەواوکردنی ویقاری ئەوانەی بە کاروباری ترەوە خەریکن ، وا دەرناکەوێ وشە ئەو بەها و نرخەی لا مابێ پێویستە هەیبێ یا بەلانی کەمەوە ئەوەندەی ئەوانە تێی دەگەن بەکاروباری وشەوە خەریکن..

- بازاڕ و پیشانگاکانی کتێب لەم چەند ساڵەی دواییدا بەدەر لە هەندێ هۆکاری بابەتیی دیکە ئەوەیان یەکلایی کردووەتەوە - □□
  جێی سەرنج لەوەدایە ئەوانەی کاروباری وشە هەڵدەسووڕێنن لەهەر بوارێکیدا بێ بەتایبەتیش لە کۆمەڵگە و ناوەندی وەك هی خۆمان هەمیشە کاوبا – وهم – ێکیان کردووە بە قیبلەنووما گوایە دەخوێندرێنەوە ، کە لە هەقیقەتیشدا ئەمە لە کاوبا و تراویلکە زیاتر نییە … سەیرایەتی (پارادۆکس)ەکە‌یش لەوەدایە سەرەڕای ئەوەیش مێژوو بۆمان دەگێڕێتەوە وشە زۆرجار نانی پێ بڕاوە و سەری پێ چووەتە قوڕ و ماڵی پێ وێران بووە..
  سەنگدڵیی ئەم ڕۆژگارە لەوەدایە سپی و ڕەش و بۆری تێکەڵ کردووە ، ئاکام وشەی زەنگئامێز وەك دەبینی دەسلایەز و بێدەرەتان و کەوتووەتە پەراوێزانەوە‌.
  ئینجا ئەوە من لێی حاڵیم ، تۆیش و ئەوانیش دەیزانن کە دەخوازێ حسابێك بۆ ئەو بێ حسابیە بکرێ... بەڵام قسەکە

لێرەدایە کاممان بیکەین و چۆن و لە چ هەل و مەرجێك و کامە کاودان دا .
تۆ بڵێی – وشە – ئەوەندە نەهێنێ ؟

□□□□□

بۆ بێدەنگی لە کەیسی عەلی سیاسی کراوە؟.. عوسمانی حاجی مارف

سەرلەبەیانی ڕۆژی سێشەممە، ڕێکەوتی ٢٥ ی نیسانی ٢٠٢٣، هێزێکی چەکدار هەڵیانکوتاوەتە سەر ماڵی عەلی مەحمود و دەستبەسەریان کرد. تائێستا لە زینداندایەو هیچ زانیاریەک لەسەر چارەنوس و دادگایەکەی ئاشکرا نەکراوە. دوای چەند کاتژمێرێکیش لە بڵاوبوونەوەی هەواڵەکە و دەربڕینی ناڕەزایەتی لەلایەن ڕۆژنامەنوسان و ئازادیخوازانەوە، وتەبێژی ئاسایشی هەولێر پاساوی بۆ زیندانیکردنەکەی بەوە ڕاگەیاند، گوایە عەلی مەحمود داڵدەی تاوانبارێکیداوە و ئاسایشیش بەو ''تاوانە'' ناوبراویان دەستگیرکردووە! لە هەمان کاتدا لە ڕێگەی بڵاوکردنەوەی فیدیۆیەکەوە کە ئاسایش ئامادەی کردوە، ووتە لە عەلی مەحمود وەرگیراوە کە دان بەوەدا دەنێت، کەسێکی داڵدەداوە!.
ئەم سیناریۆیە هەرچیەک و هەرچۆنێک بێت، دروست یا نادروست، ئەوە دەگەیەنێت کە تۆمەتبارکردنی عەلی مەحمود بە تاوانێکی لەو چەشنە، مانای ئەوە نیە، کە تا ئێستا هیچ هەواڵێک د□رბارەی زیندانیکردن و لێکۆڵینەوەو ووتە وەرگرتنی و ئاکامی دادگایکردنی نەزانین و نا بێت ئاگادرنەبین، بۆچی ئەم کەیسە دەبێت وەها شاراوەو نهێنی بێت؟، بۆ فەرامۆش کراوەو بێدەنگی لێکراوە؟، بەتایبەتی ڕەخنەو ناڕەزایەتیەکی بەرفراون لە بەرامبەر ئەم کەیسە دەنگدانەوەی هەیە، کەمپینی ئازادکردنی عەلی سیاسی بۆتە خواستێکی جدی و دڵسۆزانەی ئازادی خوازن.
دەبوایە ئاسایش و دادگا لەلایەک زۆر شەفافانەو ئاشکرا مامەڵەی ئەم

کەیسە بکەن و بەردەوام ڕای گشتی ئاگادارکەنەوە، لەلایەکی ترەوە هێچ پێویست بەوە ناکات کە عەلی لەسەر تۆمەتێکی لەم چەشنە دەستبەسەربەت و لە زینداندا ڕایگرن، پێم وایە تەواوی ئازادیخوازان گەرەنتی ئەوە ئەدەن کە هەرکات پێویست کات عەلی مەحمود لە بەردەم دادگادا ئامادە دەبێت.
بەیە جۆری مامەڵەی ئاسایشی پارتی لە هەولێر، لەسەر ئەم کەیسە تەواوی ئازادیخوازان دەخاتە سەر پێداگری ئەوەی کە ئەم کەیسە ئەشێ سیناریۆیەکی دروستکراو بێت، لەلایەکی تریشەوە مەسەلەکە بە سیاسی کراوە، گەر تاوانێکیش رویدا بێت.
لە هەر حاڵەتێکدا، ئەوە خواستی ڕای گشتی ئازادی خوازانە کە داوای ئازادکردنی دەستبەجێی عەلی مەحمود دەکەن. واتە پێویستە ئاسایش و دادگای هەولێرو بەرپرسانی پارتی بە جدی بەدەنگ ئەم خواستەوە بێن، پێویستە دەستبەجێ عەلی ئازادکەن، لە هەمان کاتدا وردەکاریەکانی بەدواداچون و لێکۆڵینەوە لەم کەیسە، ڕۆژانە بە ئاشکرا ڕابگەیەنن و ڕای گشتی ئاگادار کەن، نەکردنی ئەم کارە نابەرپرسیاریەتیەکی نائینسانی و بێڕێزیەکی زۆر نابەجێ و ئاشکرای ئاسایش و حکومەت و بەرپرسانی پارتی و دادگای هەولێر دەگەیەنێت، کە بەرامبەر ئازادیخوازانی کوردستان پیادەی دەکەن.
ئازادی بۆ عەلی مەحمود

پێگەی ڕێکخراوە کرێکارییەکان، پێشهاتەکان ساڵی ١٤٠١ پێگەی ڕێکخراوە کرێکارییەکان، داواکاری و خۆڕاگرییان – جەعفەر عەزیمزادە

وەرگێڕانی بە کوردی:کاوە عومەر

١٣ی ئەردیبەهەشت ١٤٠٢

ئەم دیمانەیەیە لە ماڵپەڕی فاسی هەواڵی ڕۆژ وەرگیراوە

ئەم جاڕنامە و بیرۆکانە کە بە تێپەڕاندنی بارودۆخی ئێستای وڵات پێشنیار دەکرێن بنەمایەکی ماددییان هەیە. جا چ ئەو بیرۆکانەی کە لەگەڵ گواستنەوەی ناشۆڕشگێڕانەدا دەگونجێن، یان ئەو بیرۆکانەی لەسەر بنەمای ڕاپەڕین و شۆڕش خۆیان پێناسە دەکەن، یان ئەو جاڕنامە و بیرۆکانەی کە ژیان و مانەوەی خۆیان لە گۆڕەپانی پێشهاتە سیاسییەکانی وڵات و دەستگرتن بە دەسەڵاتدا دەبیننەوە ، لە بەندو بەست کردن لەگەڵ تاڵانچی و تاوانبارانی نێودەوڵەتی. بنەمای ماددی هەموو ئەمانە، سیمرغی پێشهاتێکی گەورەیە کە بەسەر کایەی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئێراندا دەفڕێ و چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکان و هێزە سیاسییەکانی کۆکردۆتەوە بۆ ئەوەی داهاتووی وڵات لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە چینایەتییەکانیان دابڕێژن.

ئێران فەردا: جەعفەر عەزیم زادە، کرێکاری خانەنشین و سکرتێری یەکیەتیی ئازادی کرێکارانی ئێران، یەکێک لە و خەبات کارە ماندوونەناسانەی کۆمەڵگەی کرێکاریی ئێرانە. ئەزموونی کارکردنی لە کارگە و پڕۆژەی پیشەسازی جۆراوجۆردا هەیە. جگە لەوەش وەک کرێکارێکی خەمخۆر و پابەند هەنگاوی کاریگەرانەی ناوە لە پێناو جێبەجێکردنی داواکاری کرێکاران. عەزیم زادە یەکێک لە دامەزرێنەرانی کۆمیتەی بەدواداچوون بۆ دروستکردنی ڕێکخراوی کرێکاری ئازاد و یەکێتی سەرتاسەری کرێکارانی دەرکراو و بێکار بوو کە دواتر ناوی گۆڕدرا بە یەکێتی ئازادی کرێکارانی ئێران. هه روه ها ئه زموونی چه ند ده یه ی چالاکییه کانی له شێوه ی چالاکی جۆراو جۆر له گه ڵ کرێکاران و ئه و که سانه ی هۆگر و خه مخۆری چینی کرێکاری ئێران به شداری کردووه . جگە لەوەش ساڵانێکی زۆرە لە مانگرتنە جۆراوجۆرەکاندا چالاکانە لە جێبەجێکردنی داواکارییەکانی کۆمەڵگەی کرێکاریدا بەشدار بووە و بەهۆی ئەمەوە چەندین جار تامی گرتن و زیندانی کردووە. بەڵام هەمیشە پێداگری لەسەر بیروباوەڕی خۆی کردووە و بە ئیرادەیەکی پتەوە دەنگی کرێکاران بووە و لەسەر مافەکانیان قسەی کردووە و بەردەوامە.

وەک هەڵسوڕاوێکی کرێکاری هەڵسەنگاندنت بۆ پێشهاتەکانی ساڵی ڕابردوو چییە و چ دیدگایەکی کورتخایەن یان درێژخایەن بۆ داهاتوو پێشبینی دەکەیت؟

ئەو پێشهاتانەی لە مانگی شەهریوەری ساڵی ڕابردوو لە ئێران دەستیان پێکردووە و تا ئێستاش زیندوو و دینامیکین، پێشهاتە سەر ڕاستە سیاسییەکانن کە حکومەتیان لە هەموو لایەنەکانی بوونی خۆیدا

گەیاندووەتە ئاستەنگێکی یەکلاکەرەوە. بە بڕوای من ئەم دوایین شەڕەی کۆمار و خەڵکی ئێران دەگەڕێتەوە بۆ تەواوی هەلومەرجی ئابووری، سیاسی و کۆمەڵایەتی زاڵە بەسەر وڵاتدا.

سەرەڕای ئەوەی کە ڕاپەڕینی نەتەوەیی هەشت مانگی ڕابردوو بۆ ماوەی دوو سێ مانگ گەرمی سەرەتایی خۆی لەدەستداوە، بەڵام ئەو هەلومەرجەی کە لە دوای ئەم ڕاپەڕینەوە لە وڵاتدا پەرەی سەندووە ناتوانرێت بگەڕێندرێتەوە بۆ ساڵی ١٤٠١. بەو هۆکارە سادەیەی کە هەموو ئەو هۆکارانەی کە بوونە هۆی سەرهەڵدانی مانگی شەهریوەر و پێش ئەوەش بووە هۆی سەرهەڵدانی ٧٨ و ٨٨ و ٩٦ و ٩٨ نەک هەر لە شوێنی خۆیان ماونەتەوە بەڵکو چڕتر بوونەتەوە.

کۆماری ئیسلامی تەواوی پێکهاتەی کۆمەڵایەتی خۆی وەک حکومەت بە شێوەیەکی بێ وێنە لەدەست داوە. دەبینیت لە کاتی قسەکردن لەسەر حکومەتێک، پێش هەموو شتێک سەرنجی گشتی بەرو لای هێزی سێ یانە و ئۆرگانی سەربازی و ئەم شتانە دەکات، لە کاتێکدا حکومەتێکی تەقلیدی پێکدێت لە پێکهاتەیەکی ئابووری و پەیوەندی کۆمەڵایەتی کە حکومەت هاتەتە ئاراوە، دەسەڵاتی سیاسیی ئەم پێکهاتانە و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی لەسەر بنیات نراوە. بە واتایەکی تر، هەموو حکومەتێکی ئاسایی لە هەموو قۆناغێکی مێژوویدا، لانیکەم لە پەیوەندییەکی ئۆرگانیکی ڕۆژەییدایە لەگەڵ پێکهاتەی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانی ئەو کۆمەڵگایەی کە تێیدا حوکم دەکات.

کۆماری ئیسلامی ساڵانێکی زۆرە پێکهاتەیەکی وای تێدا نییە و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش تا ئێستا بە سەرکوت و خنکاندن ماوەتەوە. ئایا شێوازی ئێستای کۆماری ئیسلامی بە درێژەدان و چڕکردنەوەی سەرکوت و خنکاندن دەتوانێت تەنانەت بۆ ماوەی مامناوەندیش بیپارێزێت؟ بە بڕوای من وەڵامی ئەم پرسیارە نەرێنییە، چونکە کۆماری ئیسلامی بە هۆی ئەو قەیرانە کەڵەکەبووە ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەی کە لە دوای ڕووخانی دەسەڵاتی پاشایەتییەوە هەڵیگرتووە، هێندە ئیفلیج بووە کە تەنانەت توانای بەڕێوەبردنی کارگەیەکیشی نییە بە بێ قەیرانی نیە، لە لایەکی دیکەوە بارودۆخی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی- فەرهەنگی ٤٥ ساڵی ڕابردوو وەک دایکێک تۆوی گەشەسەندووی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی گەورەی پەروەردە کردووە.

وەک دەرەنجامێک، لە وەڵامی پرسیارەکەتدا، دەبێ بڵێم کە ئێران لە پرۆسەی شۆڕشێکی گەورەی کۆمەڵایەتیدایە و سەرهەڵدانی هەشت مانگی ڕابردووش نوکی شاخی سەهۆڵینی ئەم شۆڕشەیە، کە نیشانەی گۆڕانکاری بنەڕەتی و مەزنی مێژوویی دەبێت لە ئێراندا. بە بڕوای من ئەم شۆڕشە دەبێتە سەرەتای لاپەڕەیەکی نوێی مێژوویی لە ئێراندا، کە لێکچوونێکی بەرچاوی لەگەڵ قۆناغەکانی ڕابردوو و ئێستادا نابێت و

سروشتییە کە لە چوارچێوەی گۆڕانکارییەکی وەها گەورەدا، زۆرێک لە کلتور و سیاسەتە هزرییە نەریتییەکان و تێکۆشانەکانی هەتا ئێستاش پەراوێز دەخرێن.و لەگەڵ مەیداندار بوون و کاریگەرییە قووڵەکانی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە گەورەکان لە ئێراندا، کە هەرگیز بەو ڕادەیە لە گەشەکردن و پێگەیشتن و فراوانبووندا نەبوون، نە لە سەردەمی شۆڕشی ١٣٥٧ و نە پێش ئەوە، بەهرەمەندی نەریتە سیاسیی-خەباتکارانە و بۆچوون و بیرکردنەوە ڕێکخراوەی نوێ و پێکدێن، ئەمانە کەمترین پێکهاتەکانی ڕەوتی پێشهاتە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی ئێرانن.

پێگەی ڕێکخراوە کرێکارییەکان لە پێشهاتەکانی ئەم دواییەی ئێراندا چۆن هەڵدەسەنگێنن؟ ئایا سەرکەوتوو بوون لە گەیشتن بە ئامانج و داخوازییەکانی چینی کرێکاردا؟

کاریگه ڕییه کانی هه ر دامه زراوه و ڕێکخراوێکی کرێکاری له ئێران به پێی کاریگه ری ڕاسته وخۆیان له سه ر بارودۆخی کار و بارودۆخی ژیانی چینی کرێکار حوکم نادرێت. ئەمە ئێرانە و لە ئەنجامی سەرکوت و خنکاندن و قەدەغەکردنی زۆرەملێی بوونی ڕێکخراوە سەربەخۆ کرێکارییەکان، هیچ ڕێکخراوێکی سەربەخۆ نەیتوانیوە بە شێوەیەکی ئاسایی، وەک خۆی، بچێتە ناو میتابۆلیزمی بارودۆخی کارکردن و ژیانی کرێکاران لە ناوچەکانی تری جیهان بوونی هەیە. به ڵام له هەر شوێنێک ئه و ڕێکخراوانه له نێو کرێکاراندا کاریگەرییان هەبووبێت و توانیویانه له نزیکەوه له مانگرتنەکانی کرێکاریدا ئاماده بن، ڕۆڵێکی گرنگیان هه بووه له گه یشتن به خواسته کانیان. بە تایبەت لە پەیوەندی لەگەڵ کەمترین حەقدەست و بابەتەکانی وەک گرێبەستی کاتی کە لە سەرەتای نەوەدەکاندا هەڵمەتی گرنگ و گەورەیان دەستپێکرد و بە شێوەیەکی کاریگەر بووە هۆی ئەوەی کە ئەو بابەتانە بە تێپەڕ بوونی کات ببنە ناوەندی قورسایی داواکاری کرێکاران. هۆشیارکردنەوەی خەڵک سەبارەت بە مافی کرێکاران بۆ دامەزراندنی ڕێکخراوی سەربەخۆی کرێکاری و ئاشکراکردنی سیاسەتی دژە کرێکاری ماڵ (خانە)ی کرێکار بابەتێکی دیکەی سەرەکی و گرنگ بوون کە ئەو ڕێکخراوانە سەرکەوتوو بوون لە بڵاوکردنەوەی لە نێو کرێکاراندا.

بەڵام هێشتا ناتوانرێت بگوترێ ئەم ڕێکخراوانە توانیویانە هێرشی حکومەت و خاوەنکارەکان بۆ سەر بارودۆخی کار و ژیانی کرێکاران ڕابگرن. نەک هەر نەیانتوانیوە بوەستێنن، بەڵکو سەرەڕای ئەو خەبات و ململانێیە ڕۆژانە کە هەم ئەم ڕێکخراوانە و هەم کرێکاران لە ناوەندە جۆراوجۆرەکانی بەرهەمهێناندا کردوویانە و ئەو تێچووە قورسانەی کە بۆیان داوە، کۆماری ئیسلامی سەرکەوتوو بووە لە

کۆتاییهێنان بەو هەلومەرجە دۆزەخییەی کە ئەمڕۆ، دەیبینین بەسەر چینی کرێکاردا دەسەپێنێت.
هەر لەبەر ئەم هۆکارە، پێموایە ڕۆڵی ئەم ڕێکخراوانە لە میتابەلیزمی چینی کرێکاردا دەبێ بە شێوەیەکی سەرەکی لە کاریگەرییە کۆمەڵایەتی و مێژووییەکانیاندا هەڵسەنگێندرێت. لەم ڕوانگەیەوە دەبێ بڵێم ئەم کاریگەرییانە زۆر قووڵ و گەورە بوون.
لە ئەنجامی بوونی ئەو ڕێکخراوانە و کۆمەڵێک سەرکردەی کرێکاری لە شوێنی کار و هەروەها ڕێکخراوە چەپەکان، لە پڕۆسەیەکی بیست ساڵەدا لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردووەوە، کە مانگرتن جگە لە قەدەغەکردن بە حەرام دادەنرا، ئێران بوو بە پایتەختی… مانگرتنی کرێکاران لەسەر ئاستی جیهانی. بەتە و چینی کرێکار گەیشتووەتە پێگەیشتنێکی وا لە ڕەهەندێکی جەماوەریدا کە بەڕای من وەک هێزێکی کۆمەڵایەتی زەبەلاح و لە خوارەوە و بە ئاگادارییەوە و ڕێکخراوە لە پێشهاتەکانی ئێستادا بە یەکەمجار لە مێژووی… ئێران لە داڕشتنی داهاتووی سیاسی وڵات ڕۆڵێکی یەکلاکەرەوە دەگێڕێت. ئەمەش بە مانای نکۆڵیکردن یان کەمکردنەوەی ڕۆڵی کرێکاران لە شۆڕشی ١٣٥٧ یان دەیان ساڵ پێش ئەوە نییە. بەڵکو ئەم خاڵە “بۆ یەکەمجار” لەو ڕوانگەیەوە بەکاردەهێنم کە لە سەردەمی شۆڕشی ١٣٥٧ یان قۆناغەکانی پێش ئەودا، ئێمە شاهیدی بزووتنەوەیەکی گەورەی داواکاری کرێکاری نەبووین کە شۆڕشێکی وەک شۆڕشی ١٣٥٧ شێوەی خۆی لەسەر شانەکانی خۆی وەربگرێت. بەڵکو هەر ئەم پارت و ڕێکخراوە سیاسیانە بوون کە لە ئەنجامی کاریگەرییە جیهانییەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و لەسەر بنەمای پێکهاتن و گەشەی سەرەتایی چینی کرێکار، ئایدیالی کرێکارییان بەدوادا هێنا. لە ڕاستیدا تەنانەت ئەوە نەبووە کە ئەو حیزب و ڕێکخراوانە لەسەر شانی بوونی بزووتنەوەیەکی کرێکاری گەورە و کۆمەڵایەتی پێک هاتبن. بەڵام ئێستا دۆخەکە زۆر جیاوازە و چینی کرێکاری ئێران چینێکی کۆمەڵایەتی گەورەیە کە لەسەر بنەمای پێگەی خۆی لە بەرهەمهێنانی سەرمایەداری و دزەکردنی پەیوەندییەکانی لە پەیکەری ژیانی کۆمەڵایەتی و ئابووری-سیاسی کۆمەڵگادا دامەزراوە و لەوەش گرنگتر، سەرهەڵدان و بابەتیکردنی ململانێکان لە چەند دەیەی ڕابردوودا بزووتنەوەی چینایەتی بووەتە بزووتنەوەیەکی هێندە گەورە کە دەتوانێت بە شێوەیەکی هۆشیارانە و ڕێکخراو ڕۆڵێکی مێژوویی لە پێشهاتە سیاسییەکانی ئێستا و داهاتووی وڵاتدا بگێڕێت.
چۆن دەتوانرێت لەو ژینگە مەترسیدارەی ئەمڕۆدا خۆڕاگری ڕێکخراوە پیشەیی-مەدەنییەکان زیاد بکرێت؟ ئایا ڕێکخراوە کرێکارییەکان پلانێکیان بەم ئاراستەیە هەیە؟
سەیرکەن بەهۆی دۆخی پشێوی سیاسی وڵات و لانیکەم لەم بارودۆخەی

ئێستادا ناتوانرێت وەشانەکی پراکتیکی و گشتی بخرێتە سەر مێز بۆ خۆڕاگری سەندیکاکان و ڕێکخراوە مەدەنییەکان. ئەم ڕێکخراوانە لە سەرەتای دامەزراندنیانەوە تووشی توندترین و ئیفلیجکەرترین هێرشی حکومەت و دامودەزگا ئەمنییەکانی بوون، لەگەڵ ئەوەشدا وەک بینیمان نەک هەر تا ئەمڕۆ بەرگەیان گرتووە، بەڵکو ڕۆڵێکی گرنگیان هەبووە لە شکاندنی بەربەستی سەرکوتکردن و خنکاندن. لە ڕاستیدا بەو پێیەی ئەم ڕێکخراوانە لە بنەوە لەسەر بنەمای هەلومەرجی بابەتیی هەبوو و پێویستی گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی و سیاسی لە قۆناغی ئێستای وڵاتدا پێکهاتبوون، تەنانەت بە درێژەی هەلومەرجی ئێستاش، بە بڕوای من ناتوانرێت سەرکوت بکرێن یان لەناوببرێن یان تێکبشکێنرێن. هەرچەندە لە هەندێک کاتدا هەوراز و نشێو هەبووە وەک تا ئێستا و ئەگەر دۆخی ئێستا بەردەوام بێت، هەمان شت دەبێت.

بەم مانایە دەبێ بڵێم باشترە باس لە چۆنیەتی و پڕۆسەی بەرەوپێشبردن و سەرفرازی یان نەبوونی پێشخستنی و سەرفرازی و پێکهێنانی بەرفراوانی دامەزراوەی یەکێتی، مەدەنی و سیاسی لە ئێراندا، بە لەبەرچاوگرتنی بارودۆخی سیاسی وڵات بکرێت. بەڕای من ئەو ڕاپەڕینە سەرتاسەرییەی کە لە مانگی ئەیلولی مانگی ڕابردوو دەستی پێکرد، بەو پێیەی حکومەت سەرکەوتوو نەبووە لە سەرکوتکردنی تەواوەتی ئەم ڕاپەڕینە و گەڕاندنەوەی بارودۆخی کۆمەڵایەتی و سیاسی وڵات بۆ ڕۆتینی پێشوو و لە لایەکی تریشەوە بە ناسکترین شێوە قۆناغی ژیان. لە خۆیدایە و چیتر توانای کۆنترۆڵکردنی تەنانەت بە بایەخترین قەیرانە ئابووری و کۆمەڵایەتی-سیاسی و کولتوورییەکانی نییە، ئەم ڕاپەڕینە ناکوژێتەوە و ئەگەری ئەوە هەیە لە ماوەیەکی کورتدا زۆر زیاتر دەست پێبکات بەهێزتر لە پێشوو بێتەدەرەوە.

بە مانایەکی تر دەبێ بڵێم کە ئێمە لە دۆخێکی درێژخایەن و تەنانەت تاڕادەیەک بەردەوامدا نین بۆ ئەوەی چارەسەرێکی گشتی و ڕۆتینیمان هەبێت بۆ خۆڕاگری سەندیکاکان و ڕێکخراوە مەدەنییەکان لەم دۆخە مەترسیدارەی ئێستادا. سروشتییە کە لە ژێر هەلومەرجێکی وادا، هەموو ڕێکخراو و دامەزراوە و بازنەیەک، بە پێی ڕوونکردنەوە و شیکردنەوەی بارودۆخی سیاسی ئێستا، سیاسەتی خۆڕاگری و ڕۆڵگێڕانی لە چوارچێوەی پێشهاتەکانی ئێستادا هەبێت.

بێگومان پێویستە جەخت لەوە بکەمەوە کە بەو پێیەی لە ماوەی بیست ساڵی ڕابردوودا سەندیکای کرێکاری و ڕێکخراوە مەدەنییەکان لە بارودۆخێکی سەخت و دوو فاکتەیدا پێکهێنراون و لە بنەڕەتدا بەهۆی سەرکوتی توندەوە نەیانتوانیوە ببنە سەندیکای کرێکاری و ڕێکخراوی مەدەنیی ئاسایی، لەگەڵ ڕەوتی پێشهاتەکانی ئێراندا.هەروەها گۆڕانکاری گەورەیان بەسەردا دێت و زۆربەیان ناتوانن لە چوارچێوەی

پێشهاتەکانی ئێستا و هاوسەنگی هێزە سیاسییەکان کە بەردەوام دروست دەبن، هەروەک هەلومەرجی نوێ کە دروست دەبێت، لانیکەم بەو فۆرم و وێنەیەی کە تا ئێستا بوون. چەند لەو ڕێکخراوانە لە ماوەی ئەم قۆناغەدا و لە کۆتاییدا بوونیان لەدەست دەدەن و چەندی تریش سەرهەڵدەدەن و گەشە دەکەن شتەکە کە پێشهاتەکانی داهاتوو وەڵاممان دەدەنەوە.

به ڵام ئه وه ی ڕوونه له درێژه ی پێشهاته کانی ئێستا و به ڕه وپێشچوونی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی خەڵکدا ڕووبه ڕووی پێکهێنانی به ربڵاوی سه ندیکای کرێکاری ناوخۆیی و سەرتاسەری و ڕێکخراو و دامه زراوه مه ده نی و سیاسیه کان له سه ر بنه مای ئه و بزوتنه وه کۆمه ڵایه تییه گه وره یه ی له ئاماده بووندا ده بینه وه دیمەنی پێشهاتە سیاسییەکانی ئێران، ئەوە بوو کە کاریگەریی یەکلاکەرەوەیان لەسەر داڕشتنی پێکهاتە سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی وڵات دەبێت.

بەهۆی ئەم دۆخە ناسەقامگیرە و بیرۆکەی قەرەبوو نەکردنەوەی پێکهاتەی هەبوو، بیرۆکەی گواستنەوە لە کۆمەڵگادا پێشنیار کراوە. لەم دوایانەدا لەم پەیوەندییەدا باسی جۆراوجۆر بە شێوەی جیاجیا خراوەتەڕوو. تەنانەت نوسخەی پێشکەش کراوە و جاڕنامە نووسراوە. شیکاری ئەوە بە ئەم پلانە و بیرۆکە و گفتوگۆ و ونوسخەکان و جاڕنامەکان چییە؟

نازانم مەبەستت لە گواستنەوە چییە؟ ئایا ئەوە ئەوەیە کە کۆمەڵێک هێزی کۆمەڵایەتی لە بەردەم “شۆڕش”دا دەیخەنە بەردەم خەڵک یان مەبەستت گواستنەوە، بە وریاییەوە ئەم وشەیە بەکاردەهێنن بۆ دەربڕینی دەرئەنجامی ڕاپەڕینە جەماوەرییەکان.

بەڵام باشە من پێم وایە ئێمە لە ئێراندا ڕووبەڕووی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی و مێژوویی گەورە دەبینەوە، دوای ئەوە (هەرچەندە قۆناغی ئێستا درێژە بکێشێت) ئێران و ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست گۆڕانکاریی گەورە و نەگۆڕاوەی بەسەردا دێت. بەم مانایە دەمەوێت بڵێم ئەم جاڕنامە و بیرۆکانە کە بە تێپەڕاندنی بارودۆخی ئێستای وڵات پێشنیار دەکرێن بنەمایەکی ماددییان هەیە. جا چ ئەو بیرۆکانەی کە لەگەڵ گواستنەوەی ناشۆڕشگێڕانەدا دەگونجێن، یان ئەو بیرۆکانەی لەسەر بنەمای ڕاپەڕین و شۆڕش خۆیان پێناسە دەکەن، یان ئەو جاڕنامە و بیرۆکانەی کە ژیان و مانەوەی خۆیان لە گۆڕەپانی پێشهاتە سیاسییەکانی وڵات و دەستگرتن بە دەسەڵاتدا دەبیننەوە ، لە گۆڕان بەدوای سات وسەدا لەگەڵ تاڵانچی و تاوانبارانی نەبودەوەیە تیدا.

بنەمای ماددی هەموو ئەمانە، سیمورغی ئاڵوگۆڕێکی گەورەیە کە بەسەر

کایەی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئێراندا هەڵفڕیوە و چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکان و هێزە سیاسییەکانی کۆکردۆتەوە بۆ داڕشتنی داهاتووی وڵات لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە چینایەتییەکانیان.
بەڕاستی شۆڕش دیاردەیەکە کە لە ئەنجامی ململانێ توندەکۆمەڵایەتی و چینایەتی و ئابوۆقە سیاسییەکان لە کۆمەڵگایەکدا ڕوودەدات، بۆ چارەسەرکردن یان خۆگونجاندن و کەمکردنەوەیان لە ناخ و بەستێنی ئەو کۆمەڵگایەوە و بە دروستکردنی درزێک لەو چەقبەستووییەی کە تەواوی پێکهاتە سیاسییە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی گرتۆتەوە، چووەتە قۆناغێکی ململانێی گەورە و ژ□□روژورکەر و دووبارە پێناسەکردنەوەی پێکهاتە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی-فەرهەنگییەکان و لەسەر ئەم بنەمایە هێزە چینایەتی و کۆمەڵایەتییە دژبەیەکەکان هەریەکەیان ئاسۆ و بەدیلێکی سیاسی خۆیان هەیە .لەبەردەم کۆمەڵگادا وەستاون. لەسەر بنەمای ئەمە، بڵاوبونەوە و لەدایک بوونی جاڕنامە لە هەلومەرجی ئێستای وڵاتدا، نەک تەنیا بیرۆکەیەک، بەڵکو بە بەشێکە لە سەرهەڵدان و شەقام و پرۆسەی ماددی دیاریکردنی ئەرکە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی-فەرهەنگییەکانی پێشکەوتنی وڵات، و من بە وەسوەسەیەکی تایبەتەوە بەدوای هەموویاندا دەگەڕێم، □ونە کە وەک کرێکار و چالاکوانێکی کرێکاری، لەگەڵ جاڕنامەی کەمترین داواکارییەکانی ۲۰ سەندیکا و ڕێکخراوی مەدەنیدا هاوڕا و هاوڕێم وەک بەدیلێک لەناو دلی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی ئێراندا سەیری دەکەم.
لە هەمان کاتدا پێویستە جەخت لەوە بکەمەوە کە لەگەڵ پێشکەوتنی ڕاپەڕینە جەماوەرییەکان لە ئێران و دەرئەنجامەکانی تا ڕادەی نکۆڵیکردنی سەرخانی سیاسی دامەزراو، چین و پێکهاتەکۆمەڵایەتییەکان و هێزە سیاسییەکانی هاوتا لەگەڵ ئەو چین و پێکهاتە کۆمەڵایەتیانە چوونە ناو دۆخێکی تاڕادەیەک درێژخایەن ململانێ لەگەڵ یەکتردا بکەن بۆ دیاریکردنی ئەرکەکە، ئایندەی سیاسی وڵات کاریگەری دەبێت لەسەر بوونی چینی کرێکار و بزووتنەوەی یەکسانیخوازی ژنان لە گۆڕەپانی پێشهاتەکاندا.
بە هەوڵی مەهدی زەمانی

حوکمڕانی ئتحاد تەر□قیی ۱۹۰۸- ۱۹۸۰ ش□ری س□ـــــــ□ربەخۆی ۱۹۱۹- ۱۹۲۲.. ڕەیان خالید محمد

جەمعیەتی ئتحاد . تەر□قیی لەدەسەڵات . چارەنووسی گەنجیە
تورکەکان کە چالاکی سەرەکی و بەردەوامیان
بریتیبوو لە وەی لەناو چاپەمەنیە زۆرو زەوەندەکاندا ڕەخنە لە
ئمپراتۆریەتی عوسمانی بگرن. ئەم سیاسەتە لە ت□مموزی ۱۹۰۸وەختایک
باندێکی بچووکی ئەفسەرانی گەنجی یاخی بوون. دوای روخانی
ئیمپراتۆریا لەسەر دوو تەوەرە کاری دەکرد یێکتی ئاشتوو سۆسیالستی
دروست کرد دوای مردنی لە ٥نیسانی ۱۸۸۲قوتابخانێکی روناکبیری لە
دوای خۆیەوە بە جێهێشت کە تەرخانی زانستە کۆمەڵاتیەکان کرابوو.
ئەوان خۆیان زیاتر وەک م□ف□ر□زەی گەریلا دەبینی کە ئامانجیان
بەرگری کردن بووە لە نشتیمان سوڵتان پەشۆکا لە ۲۳تەموز رێگەی بە
گەرانەوەی گەنجە تورکەکان دا دەسەوجی دووەم دەستوری پاشایەتیە
وەک جاردانی حورمەت تەماشا کرا لە ۲٤تەموز تەواوی شارە گەورەکانی
ئیمپراتۆریا برایەتیان بە خۆوە بینی تەرەقی رێخراوی سەرەکی
گەنجینە تورکەکان بە نزیکەی تا نەمان هەموو لاوەزیەکانی پلورا
لیزمی عوسمانی لەناو برد کۆمەلەی ئحتاد تەرەقی بەتەواوی خۆی
لەگەڵ تورکیزم دەناسیتەوە . لە ئانجامدا ناتوانی بیرۆکەی دەسەلات
لە دەسەلاتداران لە رێگەی یاری هەلبژاردنەوە قبول بکەت.
هاوکات لەگەڵ خۆ گۆڕینی بەرەبەری بۆ پارتی تاقانە کۆمیتەتا دەهات
زیاتر ئاشکرا تر دەبوو بە زمان حاڵی ناسیۆ نالزمی تورک ئەم
پەرەسەندنە وا بەدیار دەکەوێ پارادۆکسال بیت بەتایبەت لەسەر ئەو
هاوبەندی لەگەل رێکخراوی سەرەکی ئەرمەنەکان تاشانک)کۆمیتەی
شۆرشگێری ئەرمەن (هەیبوو کە هەتا دوای ئاشوبەکانی ئەدەنی
۱۹نیسانی ۱۹۰۹ کە قوربانیەکان زیتر ئەرمەن بوون کە رێخراوی
ناوەخۆی کۆمیتە بە دکتۆر نازم سپێردا نەهادین شاکر سپێردرا کە
هەردوکیان روانگەی بانتور ا نزمیان هەبوو بەهان شێوە رێکخراوەکە
ژمارێک روناکبیری ناسیۆنالیستی بەدەر بوو وە کۆمەڵەی)نیشتیمانی
تورک ۱۹۱۱دامەزرا (تورک کۆگۆ) هێزی تورک .رێخراوی نمچە سەربازی
لە سالی ۱۹۱۳دامەزرا (و تورک)ماڵی تورکان لە ساڵی
۱۹۱۹دامەزران(کە ناسیۆنالیزمی و تەرەقی تیدا گەسەی سەند.
لە ۲۹ئۆکتۆبەری ۱۹۱٤دوو کەشتی سەربازی ئەرڵەمانیگ□ بەن برسیلا کە

بە فەرمی لە لایان ئەستەمبول گر درابوون دوای ئەوەی لە راوەدونانی بەریتانیەکان رزگاریان بوو بەم باردمانی بەرەی روسیەکانیان کرد بەمە هاتنە ناوەوی ئیمپراتۆریتیان بۆ ناو شەر راگەیاند وە هەروەها کۆمەڵەی هاوپەیمانان توانیان کەمەلەی ئحتاد ترەقی لەناو ببەن وە دەتوانن بەیبریاری ئحتادیەکان بۆ چوونە ناو شەر بەبێ بەرژەوەندی هیچ لاینک بوو لە لە کاتەکدا هیشتا پاریسو لەندەن داوایان لیکرد بی لاین بیت وە هەروها بەلگەنامە عوسمانیەکان لەلایان حکومەتی تورکیا بلاوکرانەوە لە سالی ١٩٩٤بە دورخستنەوەی حەقیقەتی قەتلوحامە کە دەتوانن بەین زەربەی قەتلوحاتی ئەرمەنەکان بەشی زەرترینیان لە لایان رێکخراوی تایبەتی نیشتیمانی ئورگانی ئاسایشی سێ پیاوەکە

بەرەوە دەبر ان کە کەمیتە چیەکانی ئیحتاد و تەرەقی بەخەوە دەگرت کە بە گویرەی پەناسەی یەکەک لەوانە(فوئاد بالقان) دروشمی ئەم رێکخراوە تایبەتە بریتبوو لە (بیسوتەنە).

هەروەها سوارە خێڵەکانی کورد لە ژێر حوکمرانی عەبدولعەمید دروست کرابوون ئەوانیش بەشداریان لە قەتلوحامەکەدا گرت بەرهمی مولک سامانی ئەرمەنەکانیان دەست بەسرا گرت ئەم بەشداری کردنە لە تاوان هاوپەیمانیی نەوان ئتحعادی تەرەقی سەقامگیر کرد. هاوپەیمانەک وەک ئەوەی تەنەر ئاکچام ئاماژەی بۆ دەکات لە سالی١٩١٩بوو بە بناخەی کەمەلایتی شەری سەربەخەی ئاگربەستی مەدرس داگیرکردن و دابەشکردنی ئەوەی لە ئیمپراتەریەتی عوسمانی مابووە بە دواوو هات بەرتانیی فەخیمە دەستی سەر لەبەری ویلایەتی موسل)کوردستانی ئستای موسل داگرد(ئیتالیاو فەرەنساش پارچەیکی ناوچەی زەریایی ناوەراستی تورکیای ئەستای سمیرانی داگیر کرد دواجار لە ١٦ئایارئ. ١٩١٩نورەی پایتەخت هات تا بکەوەتە ژێر دەستی هیزەکانی ئنگلیز فرەنساو ئیتالیەکان.

پەیمانی سیڤەر لە(١٠ئابی ١٩٢٠)حکومەتی عوسمانی ناچار کرد کە مۆری بکات تەرخان کرابوو بە پارچە پارچە کردنی ئمپراتەریا . ئەوەی کە زیاتر ترسناکتر بوو ئەنادەل بوو بەشەکی گەورەی ترسای رەژهەلاتی بە یەنان بەسترا, کە سەرەتا بەرانگاربونەوەی ئەم زنجیرە داگیرکەرانە لاواز بوو کە تەنها سوپای رەژهەلات بوو لە لایان کازم قەرە بەکر سەرکردایەتی دەکرا دەیتوانی نەرەی بەرگریکی چالاک بەرەوە ببا ئەویش تەنها لە ناوچەی قەفقاس ویرای چالاکی چەندین رێکخراوی هەمچشن کەچی ئەم رێکخراوانە هەر تەنها مشتک بەگزادیان کەکردەوە کە زەر جار بریتیبوون لە پرسە ناخە کا نی ئعتیاد و تەرەقی کە لەهەموو لایەک خەیان ئامادە دەکرد وە دواجار ئەرزەرەم سیواس)لە ٢٣تەموز سالی ١٩١٩لە لایان بەگزادە ناوخەکان رێکخرابوو بوو بە یەم

بلاتفۆرمی بەرگری کە چەندین روبەروو بونەووو هێرش رویدا دواین هیرش کە بە گرنگی دەزانم باسی لێوبکەم ئەویش ئەوەبوو کە کۆتایی بەشەری سەربەخۆی هینا کە بریتیبوو لە و هیرشەی کە بە سەرکردایرتی مستەفا کەمال بوو لە ئابی سەپتەمبەری ١٩٢٢ لە ٩ سەپتەمبەر سمیرنا کەوت سوپای یۆنان بە لەشاو هاتن زیاد لە سەدان یۆنانی لە ئەنادۆل دەرکران وە چۆڵکردنی دەردەنیل ئەستەمبوول بە بێ شەر لە ١٩ ئۆکتۆبەر کۆتای شەری سەربەخۆی راگەیاند.
شەری سەربەخۆی لە واقیعدا تاجی خستە سەر زنجیرەک شەر لە سالی ١٩١٢ لە بالقان دەستیپێکرد دواتر پرۆسیسی دەرچوونی ئیمپراتۆریای عوسمانی و گۆرینی ئەنادۆلی بۆ ئیسلامی کراو بە ناوکیکی ناوەندیی وڵاتێکی میراتگر بە کۆتا گەیاند.

دەوڵەتی عەباسی لەسەردەمی بویهییەکان.. خەیبەر چاوشین

لەپاش ئەوەی دەوڵەتی عەباسی لە سەردەمی توورکەکان دەسەلاتی خەلیفە زۆر لاواز بوو بۆیە بنەماڵەیەك لە هەرێمی فارس دەرکەوت توانی دەست بەسەر هەرێمەکە دا بگرێ دواتر عێراق و چەند هەرێمێک داگیرکرد ئەوانیش بویهییەکان بوون بویهییەکان لەگەڵ خەلیفە دەوڵەتی عەباسی بەڕێوەیان برد،

هۆکارەکانی دەرکەوتنی بویهییەکان دەست گرتن بەسەر دەوڵەتی عەباسی :

١.لەوکاتە دا دەوڵەتی عەباسی لە هەرێمە دوور دەستەکان و سەختەکان دەسەلات لاوازبوو .

٢.لاوازی دەسەڵاتی خەلیفەکان چونکە بریاری کۆتایی بەدەست سەرکردەکانی توورک بوون .

٣.گەندەڵی والییەکانی دەوڵەتی عەباسی .

٤.ملمڵانی لەگەڵ عەلەوییەکان و خەواریجەکان و شۆرش یەک لە دوا

یەکەکانی وای کرد دەوڵەتی عەباسی هێزی کەم بێتەوە بەرەو لاوازی بروات .

٥.ململانێ نێوان سەرکردەکانی تورك لەناو خۆیان .

بویهییەکان

لە سەرەتای سەدەی چوارەمی کۆچی لەسەر شانۆی سیاسی دەرکەوت ئەوان لە ولاتی دەیلەم لە باکوور کۆچیان کرد بۆ هەرێمی فارس و ئەسفهان جێگیر بوون دوای ناجێگیری دەسەڵات لەو ناوچەییە کەسەک دەرکەوت بەناوی علی کوری شوجاعی کوری بویهی بوو توانی دەست بگرن بەسەر ئەسفهان و شیراز و کرمان و تەواوی هەرێمی فارس دا بگرێت و دواتر ململانێ نێوان سەکردەکانی تورك هێرشی کردە سەر عێراق توانی تورکەکان لە دەسەلات دووربخاتەوە ،

پەیوەندی نێوان خەلیفە و بویهییەکان

بەهاتنی بویهییەکان بۆ شاری بەغدا دوورخستنەوەی توورکەکان لە دەسەلات دووربخەنەوە دەی خەلیفە بەدەست بهێن خەلیفە ئەوانی لە پۆستە گرنگەکان دابنێن بەڵام بەمشێوە درێژەی نەخایاند بویهییەکان رووی راستی خۆیان دەرخست توانی خۆیان بەسەر خەلیفە بسەپێنن خەلیفە تەنیا وەکو ناو مایەوە ئەگەر خەلیفەکان بە قسەی سەرکردەکانی بویهییەکان نەکات لە پۆستەکەی خەلیفە لای دەدەن،

دەوڵەتی عەباسی لەماوەی حکومرانی بویهییەکان ٣٣٤ _٤٤٧ کۆچی

دەوڵەتی عەباسی لە سەردەمی بویهییەکان بە تاریکترین سەردەمی مێژووی دەوڵەتی عەباسی دادەنرێت چونکە لەگەڵ سەردەمەکانی تر جیاواز بوو لەبەر ئەوەی لەسەردەمی بویهییەکان سیستەمی نامەرکەزیان پەیرەو دەکرد و دەسەلات دایە بەهەرێمەکان کە خۆیان بەرێوە ببەن بەڵام باج دەبێ بنێرن بۆ خەلیفە هەروەها خەلیفەیان لە گشت کاروباری وەڵات دوورخستەوە تەنیا کاروباری ئاینی بۆ هێشتەوە و لە پۆستە گرنگەکانی کەسە نزیکەکان دادنا هەروەهاش لە پۆستە والیەی نزیکەکان لە کەسە نزیکەکان خۆیان دادەنا ئەم دۆخەی درێژەی کێشە تا بەهاتنی سەلجوقە تورکەکان لە رۆژهەلات هێرشیان کردە سەر بویهییەکان لە ساڵی ٤٤٧ کۆچی کۆتایی پێ هینان سەردەمێکی تری نوێ دەوڵەتی عەباسی دەستی پێکرد ئەویش سەلجوقیە تورکەکان بوون .

هۆکارەکانی لەناو چوونی دەسەڵاتی بویهییەکان

١.ململانێ نێو بنەماڵەی بویهییەکان شەریان بوو لەسەر دەسەڵات .
٢.هەرێمەکانی دوورەدەست لە دەسەڵاتی بویهییەکان یاخی بوون .
٣.گەندەڵی لە نێو دەزگاکانی دەوڵەت .
٤.خەلیفە داوای لە ناوچە سنوورییەکان بەهانای خەلیفەوە بێن .
٥.دەرکەوتنی سەلجووقییەکان وەکو هێزێکی نوێ

بارودۆخی سیاسی تورکیا لەسەردەمی دیموکراتەکاندا.. زاید مستەفا محمود

پارتی دیموکرات لە لە تورکیا لە دوای ساڵی ١٩٤٥ ز دەرکەوتن بەهۆی گۆرانکارییە جیهانییەکان تەنانەت تورکیاشی گرتەوە، ئەوەبوو پارتی دیموکرات لە ساڵی ١٩٤٦ ز لەلایەن جەلال بەیار دامەزرا، دواتر لە هەڵبژاردەکانی ١٩٥٠ ز بووە یەکەم پارت کە زۆرینەی کورسی نوێنەرانی بەدەست هێنا، ئیدی بەو سەردەمە دەوترێ سەردەمی دیموکراتەکان لە توورکیا لە نێوان ساڵانی ١٩٥٠ _١٩٦٠ز ، دوای پارتی دیموکرات هاتە سەردەسەلات ئەو بەلێنەی دابووی توانی هەندێک لەئازادییە دیموکراتەکانی فەراهەم کرد وەکو ئازادی رۆژنامەگەری و فرە پارت و پارتی ئۆپۆزسیۆن بەلام هەندە نەبرد رووی راستەقینە خۆی دەرخست و هەنگاوەکانی بەرەو تاکرەوی چوو،

سیاسەتی ناوخۆ:-
لەسەرەتا حکومەتی عەدنان لە رووی ناوەخۆییەوە هەلگری سیاسەتێکی راسترەوانەی توندرەوانە بوو هەولێکی زۆری ئەدا گشت لایەنەکان بخاتە ژێر دەستی خۆیەوە هەر وەکو ئەمانەی خوارەوە :

١_ کۆمۆنیستەکان :

هەر وەکو پێشتر باسمان کرد تورکیا خۆی لە بەرەی رۆژئاوا نزیک دەکردەوە و بوو بە هاوپەیمانی ئەوان ئەمەش وای کرد سیاسەتی دژی کۆمۆنیستەکان پەیرەو بکەن هەلمەتێکی دەستگیرکردنی کۆمۆنیستەکان دەستی پێکرد دواتر لە تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٥١ز یاسای دژ بە

کەمەنیزمی لە ئەنجوومەن قەبولکرا و بوو بە مادەی ١٤١ کە بەپێ ئەو ماددەیە حوکمی لە سێدارەدان بەسەر هەموو ئەو کەسانەدا دەسپێنین کە هەولی چالاک کردنی ئەو ڕێکخراوانە دەدەن کەسەر بە کەمەنیزمن،

هەر لەو سەردەم دا سالی ١٩٥٥ز حکومەتی تورکیا کەمەنیستەکان بەو کوشتارەی دژی ئەرمەن و یۆنان و یەهودیەکان لە ئەستەمبەل و ئەزمیردا تۆمەت بار کرا سالی ١٩٥٧ز حکومەت بریاری توندترکرنی دژە کەمەنیزم دەرکرد و دادگایەکی تایبەتیش دانا ،

٢_کوردەکان

بەهۆی ئەو سیاسەتی پارتی گەلی کەماریەوە کە بەرامبەر کوردی دەکرا کوردەکان بەلای پارتی دیموکراتەوە چوون، پشتگیری ئەو پارتەیان دەکرد، پارتی دیموکراتیش بەلێنی دا ڕێ بە کوردەکان دەدا چەند یانەیەکی ڕۆشنبیری و پارت و گۆڤار دابمەزرێن یەکێک لە کەسایەتییەکانی کورد بەناوی موسا عەنتەر دەرکەوت، جگەلە کوردەکان پارت و یانەی تورکیش بەشداربوون وەکو یەکەتی ئەدەبیاتی تورك وپارتی نیشتمانی ، بەڵام ئەم هەلوێستەی پارتی دیموکرات تا کۆتایی بەردەوام نەبوو لە بەلێنەکانیان پاشگەزبوونەوە لە سالی ١٩٥٧ز دەستی بە دژایەتی کوردەکان کرا چەندین کەس دەستگیرکرا و حکومی زیندانی چەند ساڵێك بەسەریان سەپاند،

٣_پارتی دیموکرات بەرەو تاکڕەوی

پارتی دیموکرات سەرەتا ئازادی و رادەبرینی فەراهەم کردبوو بەلام وردە وردە بەلای تاکڕەوی چوو لە بەلێنەکانی کشایەوە سەرەتا بە یاسای دژە کەمەنیستەکان دەستی پێکرد دواتر وردە وردە چەندین یاسای دژی ئازادی و دیموکراتی دەستی پێ کرد لەوانە :-

١_بریاری ٢١تەمووزی ساڵی ١٩٥٣ ز دەرکرد تیا هاتووە تێوەگلانی مامۆستای زانکۆ بە سیاسەتەوە قەدەغەکرا ئەمەش مەبەست زیاتر قەدەغەکردنی دەنگی نارەزایی ناوەندی ڕۆشنبیری ولات بوو .

٢_سالی ١٩٥٤ز بریارێکی دەرکرد لە سزادان دا حکومەت مافی ئەوەی هەیە ئەو فەرمانبەر لەسەر کار لاببات بە ئەوەی فەرمانبەرەکە ڕەتبکاتەوە .

٣_سالی ١٩٥٤ز بریارێکی دەرکرد لەسەر ڕۆژنامەگەری ئەویش هەر نوسەرێک یان ڕۆژنامەنووسێك ڕەخنە لە کەسایەتییەکانی حکومەت بگرێت

تووشی سزای زیندانی یان سزای ماددی دەردەت .

٤_لە سالی ١٩٥٦ز بریارێکی نوێ سەبارەت بە رۆژنامەگەری دەرکرد کە تیادا هاتووە نابێ وتار و گۆڤاری رۆژنامەکان بارودۆخی ئابووری ولات بلاوبکەنەوە یان لە رۆژنامەی بینانی وەربگێرنە سەر زمانی توورکی و رخنەگرتنیش لە ئەندامانی ئەنجوومەن قەدەغەیە سزای ٥ سال زیندانی و ماددیش ٥ هەزار لیرە .

٥_لە سالی ١٩٥٦ز ئەنجومەن یاسایەکی دەرکرد لەسەر گردبوونەوە یان خۆپێشاندان و
رێپێوان کە سەرجەمی قەدەغە کرد لە شوێنە گشتییەکان بە بێ مۆلەتی دەسەلات ئەم تایبەت بوو پارتە ئۆپۆزسیۆنەکان بوون .
ململانێ ناوخۆییەکان

ململانێ لەگەل پارتی گەلی کۆماری

هەر لەسەرەتای ١٩٥٠ز وە ئەو دووپارتە رکابەری یەکتر بوون پارتی دیموکرات چەند هەنگاوێکی نا تا ئەم پارتە لاواز بکات

١_ [illegible]. لەساڵی ١٩٥٣ز بریاری دەست بەسەر داگرتنی سەرجەم سامان و داراییەکانی پارتی گەلی کۆماری درا لەماوەی حوکمیدا دەستی خستووە ئەگەر نەتوانێ بداتەوە ئەوا ئەبێ مایەپووچ بوون و هەلوەشاندنەوەی پارتەکە رابگەیەنێت .
٣_ [illegible] . سانسۆری خرایە سەر کۆر و کۆبوونەوەکانی پارتەکە .
٥_ هەولی تیرۆرکردنی عیسمەت ئینۆنۆ کە کەسایەتیەکی دیاری ناو خەلک و پارتەکە بوو .

چەندی شتی دیکە بەرامبەر پارتەکە کرا ململانێکە لەسالەی ١٩٥٥ز گەیشتە لوتکە د.قاسم گولك کە سکرتێری پارتەکە بوو دەستگیرکرا بەشـــداری هەلبژاردنەکـــانی ســـالەی ١٩٥٧ ز و هەلبژاردنەکـــانی شارەوانییەکان نەکرد ئەم ململانێیە تا کۆتایی هاتنی دیموکراتەکان بەردەوام بوو .

ململانێ پارتی دیموکرات لەگەڵ پارتە ئۆپۆزسیۆنەکان

لەپاش ململامی پارتی گەلی کۆماری چەندین لایەنی تریش دەنگی نارازی لە حکومەت دەگیرا تەنانەت لە خودی ناو پارتی دیموکراتیش دەستی پێ کرد داوایان چاکسازی دەکرد بەلام عدنان گوێ لە نەگرتن لە ناو پارتەکەیان دەرکرد و دواتر چەند ئەندامی تر پەیوەندی بەو پارتە پچراندوو پارتی نوێ دایان مەزراند یەکیک لەوانە پارتی ئازادی بوو لە لایەن فوزی لەتیف قەرە عوسمان ئوغلو کە داواکاری ئەم پارتە ئەوەبوو داخوازی دیموکراتییانە خستەروو بەلام گوێ لە نەگیرا پشت گوێ خرا.

لە ساڵی ١٩٥٨ز رووداونی شۆرشی ١٤ تەمووزی عێراق کاریگەرییەکی نەرێنی لەسەر حکومەتی عدنان دەبوو لە ترسی هەمان رووداوە لە تورکیا رووبدات بۆیە حکومەتی عدنا. بەرەی نیشتمانی راگەیاند بە بیانوی ئەوەی پارێزگاری لە ئیسلام دەکات

لە پارتی گەلی کۆمار کە ئەم پارتە دژ دین بوون بۆیە پارتی دیموکرات لەم رێوە بتوانێت رای گشتی بەدەست بهێنێتەوە ئەم ململانیێە بەردەوام بوو دوای بەرەیەکی یەکەتی هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن دامەزرا بە سەرکایەتی عیسمەت ئینۆنۆ بوو کە بەردەوام رەخنەی لە حکومەت دەگرت دوای حکومەت عیسمەت ئینۆنۆ و چەند ئەندامی تری پەرلەمان و پارتە سیاسیەکانی تر دەست گیرا کران حوکمی زیندانی بەسەر ئەواندا سەپێنرا بەلام ئەمە خەلی زیاتر توورە کرد راژانە سەر شەقام لەشارە گەورەکان وەکو ئەنقەرە و ئەستەمبەل و ئەزمیر بەرەوە چوو و قوتابیان و مامۆستایانی زانکۆش بەژدار بوون بەتایبەت کۆلێژی سەربازی ئەمەش وای کرد سووپا تەداخولی دەخەکە بکات .

سیاسەتی دەرەکی

تورکیا لەسەردەمی دیموکراتەکان لەرووی سیاسەتی دەرەوە زۆر سەرکەوتوونەبوو چونکە زیاتر بەلای دەستووری ساڵی ١٩٢٤ ز کە زیاتر جەختیان لەسەر پرسە نەتەوەییەکان دەکردەوە کۆمەڵێك پەیمان و کێشە روویاندا لەم سەردەمەدا وەکو ئەمانەی خوارەوە :-

١_پەیمانی ناتۆ یان باکووری ئەتڵەسی :-

ئەم پەیمانە لەکۆتاییەکانی چلەکان بەسترا ئەو ولاتانەی دەگرتەوە کە دەکەوتنە باکوری ئەتلەسییەوە ئەوانیش وەکو ئەمریکا و کەندا و بەریتانیا و فەرەنسا و نەرویج و دانیمارك و ئەلمانیای رۆژئاوا و بەلجیکا و هۆلەندا دواتر هەر یەك لە تورکیا و یۆنانیش هاتنە ناو بەلام هاتنەناوە تورکیا کەمێک رێگری لەبەردەم بوو ئەویش ولاتی نەرویج و دانیمارك کێشەی سیاسی هەبوو لەگەلی جگە لەوەش شوێن

جوگرافیای تورکیا زۆر دوورە لە باکووری ئەتلەسیەوە بەلام دواتر بەرەگەی گفتوگۆوە تورکیا لە ساڵی ١٩٥٢ز بووە ئەندامی ناتۆ بەشداری لە جەنگی کۆریاش کرد .

٢_پەیمانی بەغدا :-

ئەم پەیمانە لە نێوان بەریتانیا و ئێران و عێراق و پاکستان و تورکیا بەسترا ئەم پەیمانە زیاتر بۆ پاراستنی ناوچەکانی کەنداو بوو لە دژی یەکێتی سۆڤیەت زیاتر بۆ بەرژەوەندییەکانی بەریتانیا بوو .

٣_پەیمانی بەلکان

ئەم پەیمانە بە فشاری ئەمریکا لەساڵی ١٩٥٣ ز بەسترا لە نێوان یۆنان و تورکیا و یۆگسلاڤیا و بولگاریا زیاتر مەبەست لەم لەپەیمانە دوورخستنەوە بوو لە بیر و هزری چەپەکان بوو بەلام تێدا سەرکەوتوو نەبوو چونکە هەر یەك لە بولگاریا و یۆگسلاڤیا لەکاتی جەنگی جیهانی لە لایەن یەکێتی سۆڤیەتەوە رزگارکران کەوتنە ژیری فکر و هزری چەپەکان بەلام سەرەکترین هۆکار شکستی ئەم پەیمان بە ئەوە دەگەرێتەوە تێکچوونی پەیوەندی یۆنان و تورکیا بوو .

٤_کێشەی قوبرس

ئەم کێشەیە لە نێوان تورکیا و یۆنان تا ئێستا رەنگدانەوەی سیاسی لە ناوە و دەرەوە هەیە کێشەی قوبرس لە ساڵی ١٩٥٤ ز یۆنانییە قوبرسەکان داوای دەکرد کە قوبرس بخرێتەوە سەر یۆنان و بەریتانیاش پشتگیری کرد بەلام تورکیا قایل نەبوو بۆیە تورکیا بە هەموو شێوەیەک دژی ئەم پرسەیە بۆیە یۆنان پرسەکەی خستە بەردەم نەتەوە یەکگرتووەکان کە داوای کەی یۆنان رەتکرایەوە ئەمەش توندوتیژی تایفەگەری لە نێوان ئەو دوو ولاتە روویدا و گرژی و ئالۆزی خراپ ناوچە سنوورییەکان گرتەوە لە ساڵی ١٩٥٥ ز پەلاماری کونسلخانەی تورکیا لە شاری سلانیکی یۆنان درا هەر چەندە حکومەتی یۆنان هاوخەمی بۆ رووداوەکە بە حکومەتی تورکیا راگەیاند بەلام خەلکی توورکیا ئەمیان قەبوول نەکرد دەستیان بە خۆپێشاندانیان کرد لە شارەکانی ئەستەمبەل و ئەزمیر گرتەوە و پەلاماری کلێسا و ناوچەکانی خەلکئ یۆنان درا کە لە ناو خاکی تورکیا دەژیان کە ئەمەش زیانی ماددی زۆری گەیان قەبارەی زیانەکە بە ملیار لیرەی توورکی مەزەندە دەکرا ئەم بارودۆخ بەوشیوە بەردەوام بوو تا حکومەتی توورکیا چەند رێکارەکی گرتە بەر بە بلاوپە کردنی خۆپێشاندەران کۆتایی ئالۆزییەکانی هەردوو ولات بەلام تا ئێستاش لەگەل بە پەیوەندی ئەو دوو ولات بەشێوەیەکی گشتی زۆر باش نیە .

كۆتايى حوكمى پارتى ديموكرات

دواى ئەوەى خەلك زۆر لە حكومەتى ديموكرات بێزاربوون بەتايبەت دەستگيركردنى ئەندامەكانى ترى پارتە سياسيەكانى تر و دەست لەكاركێشانەوە بەشێكى زۆرئەندامانى خودى ناو پارتى ديموكرات واى كرد كە دۆخە زياتر ئالۆز بوو لە ئاكامدا سووپا بەس□رك□ياتى جەنراڵ جەمال كورسل فەرماندەى باڵاى هێزى وشكانى و سەرۆكى كۆمەلەى ئەتاتوركەكان كە كۆمەلەيەكى نهێنى بوو و لە سالى ١٩٥٤ ز دامەزرا بەمەبەستى چاكسازى سووپا دامەزرابوو لە ٣ ئايارى ١٩٦٠ز نامەيەكيان نارد بۆ وەزيرى بەرگرى كە داواى دەست لە كار كێشانەوە جەلال بايار و عدنان موندەرسيان دەكرد و حكومەتێكى كاتى دابەمەزرێنێت بۆ ئەوەى ولات لەو قەيرانو سياسيە و ئابورى رزگار بكات بەلام بێ وەڵام بوون دواتر لە ناو كۆمەلەكە بريارردرا ليژنەى يەكێتى نيشتمانى پێك بهێنين دواتر سووپا چووە ناو ئەنقەرە و گەمارۆى كۆشكى كۆماريان دا عدنان و جەلال خۆيان رادەست كرد و سووپاش بەسەرۆكايەتى جەماڵ كورسل لە ٢٧ ئايارى ساڵى ١٩٦٠ز لە راديو□ و ت□ل□فزيۆنەوە كۆتايى بە حوكمى ديموكراتەكان هێناوە كودەتاكە سەركەوتووبووە لاپەرەيەكى نوێ لە مێژووى توركيا دەستى پێ كرد .

كۆمەڵەى گەلان.. حەليمە عزيــــز حسێن

باسى ك□م□□□ى گەلان وچۆنيەتى پێكهاتنى ومەبەست و ئامانجەكانى باسێكى زۆر دورودرێژە ولەم باسەدا بەكورتى ئاماژە بۆچەند سەرچاوەيەك دەكەين كەباسى مافى ميللەتانيان كردووە بەپێى بڕيارەكانى (عصبة الأمم)كەباسى كورديشى دەبوايە بگرتاي□ت□وە ،دكتۆر عيسمەت شەريف وانلى لەسەرچاوە (١١٠)دا،لەوباسەى دەربارەى چواردە مادەكەى (ولسن)ى سەرۆككۆمارى ئەمريكادا دەربارەى (كۆمەڵەى گەلان)وتويەتى:

((ولسنى سەرۆك كۆمارى ئەمريكا پياوێكى حقوقى بوو،يەكێك بوو لەوانەى بەشدارى كردبوو لەداڕشتنى ڕێكخراوى ك□م□□□ى گەلاندا و ولسن سێ نمونەى هێناوەتەوە بۆجێبەجێكردنى ،باسى (نەتەوەكان ومافى

چارەنوسی گەلان کەلەبەشی پێنجەمدا لەباسی ئینتیداب _چاودەریکردن)دا باسی سێ وڵاتی غەیری تورکی کردووە وسەربەخۆییان بدرێتێ پاش ئەوەی بەماوەیەکی کەم لەژێر چاودێری کۆمەڵەی گەلاندا دەبن کە ئەوسێ وڵاتە بریتین لە؛

١-ئەرمەنیا،٢-کوردستان،٣-ئارابیا -کەمەبەست لەوڵاتە عەرەبەکانە)کە وتوویەتی؛ئەمانەی سێیەم بریتین لەجزیرەی عەرەب، سوریا،فەلەستین،لوبنان،ئەردەن، عێراقی عرەبی کە بەئاشکرا وتویەتی عێراقی عەرەبی دیارە مەبەست لەی ناوچە عەرەبنشینەکانی عێراق بووە).

دکتۆر عیسمەت شەریف لەباسەکەیدا لەسەری دەڕوا ودەڵێت :ولسن لەونەخشە وپڕۆژەیەی بۆ دامەزراندنی کۆمەڵەی گەلان ئامادەکردبوو ،بە کوردیش هەمان شتی باسکردبوو کەبریتی بوو لەدانانان بە(سەربەخۆیی نیشتیمانیدا)، بەڵام لە بەرئەوەی بەشی ڕۆژهەڵاتی کوردستان(مەبەستی کورداتانی ئێرانە) بەشێک نەبووە لەدەوڵەتی عوسمانی بۆیە لەپڕۆژەکەی ولسندا باسنەکراوە،دکتۆر عیسمەت شەریف لەکۆتایی ئەوباسەیدا وتویەتی (لەدوای شەڕی دوهەمی جیهانی کە (نەتەوە یەکگرتوەکان)جێگەی (عصبة الأمم)ی گرتەوە، لەمادەی دوویدا وتراوە ؛هاوشانی لەنەو گەلاندا هە بێت وپێویستە هەموو نەتەوەیەک مافی چارەنوسی خۆی هەبێت)).

دەربارەی ڕۆلی ولسنی سەرۆک کۆماری ئەمریکا کەدکتۆر عیسمەت شریف باسیکردووە،دکتۆر کەمال مەزهەر لەکتێبەکەیدا(چەند لاپەڕەیەک لەمێژووی گەلی کورد)، وتویەتی؛((لەگەڵ تەواوبوونی شەڕی یەکەمی جیهانی، کۆمەلی گەلان (عصبة الأمم)بوو بەدروشمێکی رەخساو ،بۆیە ساتێک کەنگرەی ئاشتی لەڕۆژی (١٨/٩/١٩١٩)دا کرایەوە، بایەخی بەکۆمەڵەی گەلان ولە٢٥/٩دا جێبەجێکردنی پڕۆژەی (عصبة الأمم)دا بەلێژنەیەکی باڵا(ئەوەی وەکو لەپێشدا باسکراوە دکتۆر عیسمەت ناویبردووە، بەسەرۆکایەتی ولسنی سەرۆکی ئەمریکاو دەوڵەتە سەرکەوتووەکان هەریەکەیان دەیوسیت پڕۆگرامی کۆمەڵەی گەلان بەشێوەیەک داڕێژرێ کەلەهەموو سەرۆکەوە لەگەڵ ئامانج وبەرژەوەندیەکانی خۆیدا بگونجێت.

ئامانجە سەرەکیەکانی کۆمەڵەی گەلان بەپێی ئەوەیی لەبەڵێنەکەی دا هاتووە، پوخت دەبنەوە لە:

1- پێکهێنانو پاراستنی ئاشتیو ئاسایشی نێودەوڵەتی.

2- کارکردن بۆ پتەو کردنی هریکاری نێوان دەوڵەتان.

3- پەنابردن بە هێزلە چارەسەری کێشەو باسو خواستە نێودەوڵەتیەکاندا.

4- ڕێزگرتنی یاسا نێودەوڵەتییەکان و ئەو پەیمان و بەڵێنانەی کە لە پەیماننامەی نێودەوڵەتییەکاندا هاتووە.
5- دامەزراندنی چەند پەیوەندییەکی پتەو و دۆستانە لەنێوان دەوڵەتە جیاجیاکاندا لەسەر بنەمای یەکسانی و دادپەروەری.
6- لە بەڵێنەکەدا مادەیەك هاتبوو کە پەیوەست بوو بەشێوەی کارگێڕی داگیرگە ئەڵمانییەکانی پێشوو لەگەڵ ئەو ناوچانەی کە ملکەچی دەوڵەتی عوسمانی بوون لەچوارچێوەی ئەوەدا کە ناسراوە بەنیزامی ئنتیداب کە تیایدا هاتووە:
گەلانی وڵاتانی لێسەنراو لەئیمپراتۆریەتی عوسمانی و ئەڵمانی پاش پێگەیشتنی سیاسیان نە گەشتنە پەیڕەوی دەسەڵات و سەربەخۆیی، بۆ وەکو پێویستیان بەڕاوێژو یارمەتی دەوڵەتە گەورەو پێشکەوتووەکان بوو بۆ گەیشتن بەسەربەخۆیی تەواو.

دکتۆر کەمال لەسەری ئەروا وئەڵێت؛ پەیمانی ئاشتی ئەوکارانەی خۆی پێ تەواو نەکرا چونکە فریای تەواوکردنیان نەکەوت بۆیە کۆمەڵەی گەلان لەساڵی ١٩٢٠ دادامەزرا وهەتا ساڵی ١٩٤٦ مایەوە (وەکو واتراوە کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکان جێگای (عصبة الأمم) گرتەوە.
وە یەکێتی سۆڤیەتیش بۆیە نەبوو بەئەندام لەکۆمەڵەی گەلاندا چونکە ئەو ڕێکخراوەی بەلایەنگری ئاشتی نەدەژمارد،لەڕاستیدا زۆربەی بڕیارەکانی کۆمەڵەی گەلان بۆ خواست ومە بەستەکانی ئەو دەوڵەتە زلهێزانە بووە کە لەو کۆمەڵەسا دەسەڵاتێکی زۆریان هەبووە وەکو حکومەتی بەریتانیای ئەوڕۆژانە.

لێرەوە دەمانەوێت ئاماژە بەوە بکەین کە کۆمەڵەی گەلان لەئەنجامی داوای چەندین بڕیارو ڕیکخراوو گەلدا پێکهات بەدامەزراندنی دەستەیەکی نێودەوڵەتی کە ڕۆڵی سیاسی ببینێت لەڕێکخستنی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و ئەو گرفتانەی دێنە ڕێی وەك پاراستنی ئاشتی جیهانی وپەنابردن بۆ جەنگ وەك پەناوەك کە ئەو گرفتو ناکۆکیانە چارەسەر بکات.
کۆمەڵەکە لەسەر جەنگێکی وێرانکەر دامەزرا، جا دەوڵەتە سەرکەوتووەکان ویستیان بەهێشتنەوەی دەسەڵاتیان بەسەر دەوڵەتانی ژێردەستیان بەداڕشتنی یاسایەکی نوێ قەرەبوی زیانەکانیان بکەنەوە کە ئەو یاسایە کۆبوونەوەی نێودەوڵەتی دانی پێدا بنێت، شیاوی باسە بیرۆکەی دامەزراندنی ڕێکخراوەی نێودەوڵەتی لەبەندەکانی وێڵسنەوە هات.

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا (60).. شەماڵ بارەوانی

مەلا من و کەمێک فەقێی تری لە حوجرە کردە دەرەوە!

مەلا ڕزگار مەلایەکی تا بڵێیت ڕۆحسوک بوو، مەلایەکی ڕووخۆش و کۆمەدی بوو. لە نێو فەقێکان، لەهەمووان زیاتر منی خۆش دەویست و ڕێزی زیاتری دەگرتم. ئەو حافیزولقورئانییەم، وای لێ کردبووم لای هەموو مەلاکان، خۆشەویست بم.

کە گوتیشم دەڕۆم، مەلا ڕزگار پێی گوتم، توخوا مەڕۆ، زۆر تکای لێ کردم و هەوڵی دا کە نەڕۆم، بەڵام من ئاخریەکەی ڕۆیشتم لەوێ(حوجرەکەی مزگەوتی دەشتی هەولێر) نەمتوانی تەحەمول کەم و هاتمەوە ناو هەولێر و حوجرەی مزگەوتی حاجی عەلی سەرانی.

ئاخر بنەسڵاوە تا هەولێر، بۆ من زۆر دوور و ناخۆش بوو. دەبوایە هەموو ڕۆژ بەیانییەکەی زوو، بە پاس بێین بۆ مزگەوتی سەواف و قوتابخانەی ئیسلامی مەلا عەبدوڵڵا پێلپیتانی.

ئەوە زۆر بێزاری دەکردم. بەو شێوەیە مەلا ڕزگار و مزگەوتی دەشتی هەولێر و بنەسڵاوە و هاوڕێ فەقێکانم جێ هێشت. دواتر و دوای ئەوەی کۆلێژی شەریعەم تەواو کرد و ڕۆشتمە خوێندنی باڵا و ماجستێر لە باکوری کوردستان، لە شاری (وان)، و لە هەمان کاتدا لە دێیەکی دەوروبەری قەزای بەردەڕەشیش مامۆستای وانەبێژبووم، دوای هەشت ساڵ، ئەوکاتەی لەحوجرەکەی ئەو بووم، پۆلی پێنجی ئامادەیی بووم، ڕۆژێک تەلەکەم بۆ هات، سەیر دەکەم مەلا ڕزگار کەرکوکی خۆیەتی.

دوای سڵاو و چاک و چۆنی و هەواڵ پرسین،

گوتی: دەڵێن بە سەردانیت، تۆ لەکوێی بەردەڕەشیت؟

ناونیشانەکەم پێدان و هاتن و گوتی: زۆر دڵخۆشم و ئاگادارم کە لە ڕووی فیکرییەوە گۆڕاویت و وازت لەو ئیسلامییانە هێناوە. گوتم بەڵام نەبوومەتە سۆفی. هاهاها، دووبارە بەیادی جارانەوە دامانە قاقا.

مەلا ڕزگار چوار دەروێشیشی لەگەڵ دابوو، دیاربوو لە تەکیەی ئاکرێ و لەزیارەتی شێخ دەهاتنەوە. هەرچۆنێک بێت، ئەو لە من باشتر و بەوەفاتر بوو، منی لەبیر نەکردبوو و هاتە سەردانیم.

ئینجا با بێینەوە سەر دووبارە ڕۆیشتنم بۆ ناو هەولێر. کە بنەسڵاوەم جێ هێشت و چوومە ئەو حوجرەیەی مزگەوتی حاجی عەلی سۆرانی.

حوجرەکە چوار فەقێی تری ئیسلامی و یەکگرتووی تێدابوو و خەڵکی هەڵەبجە و سلێمانی و کۆیه بوون، کە هەموویان لە پەیمانگای ئیسلامی دەیان خوێند. ئەوان لە من بەتەمەنتر و لە خوێندنیش لە پێشتربوون و ماوەیەکیش بەر لەمن هاتبوون بۆ ئەو حوجرەیە.

جا هەمووجار دەیانگوت: شەماڵ لەوەتەی تۆ هاتوویت بۆ ئێرە، وەڵڵا هی ئێمە خەنی بووین، مەلاژن، مەبەستیان دادە(س…)بوو، ئێمەی بە خواردنی جۆربەجۆر خەنی کردووە.

پێشووتر هیچی بۆ حوجرە و فەقێکان نەدەنارد، بەڵام لەوەتەی تۆ هاتووی، هەرسەعاتە و شتێک دێنێت، جارێک چا، جارێک قاوە، جارێک شیر، جارێک شەربەت، جارێک کێک و جارێک شیو، جارێکیتر میوە.. حەققەت وابوو.

دەرگایەک لەنێوان حوجرەکەی ئێمە و ماڵی مەلا هەبوو، زوو مەلا ژن بانگی دەکرم: شەماڵ کوڕەکەم، وەرە ئەمە بەرە، هەر جارە و خواردن و خواردنەوەیەکی دەهێنا، چییان بویستبوایە، گەر مناڵەکانی لە قوتابخانە بووان، پارەی وەمن دەدا، چیم بۆ وان بهێنابوایە، دەیگوت بۆخۆشتان و بۆحوجرەش بیهێنە.

کە دەڕۆشتنەوە بۆهەڵەبجە، کلیلی ماڵەوەی بە من دەدا و دەیگوت ئاگات لەماڵەوە بێت و چیت ویست هەموو شتێک لەناو سەلاجەکەدا هەیە، بێ دڵی خۆت بکەیت و نەیانخۆیت گەردنت ئازا ناکەم.

جا منیش زۆرجار دەچووم و شتم دەخوارد و دواتر تێلم بۆ دەکرد و بۆ شۆخی دەمگوت: دادە تازە پشیلەیەک لەماڵی ئێوە چوو گیان سەلاجەکەتان و خواردنەکانتانی هەمووی خوارد، دەیگوت ئەیەڕۆ، دەمگوت پشیلەی دوو پێ، دەماندا قاقا و دەیگوت کوڕەکەم شەماڵ، ماڵ ماڵی خۆتە.

مەلا ژن، ئەوکات خۆیشی دەیخوێند و دواتر پەیمانگای ئیسلامی

تەواوکرد. زۆر ڕێزی منی دەگرت. بۆ سەردان خۆی و مەلای هاوسەری و منداڵەکانی هاتن بۆ سەردانی ماڵەوەمان لە بادینان.

دواتر کە دەرکرام لەو حوجرە، ئاگام لێی نەما، لە قۆناغی سێی کۆلێژ بووم و لە کۆلێژی شەریعە و لەحوجرەش دەمامەوە، لە مزگەوتی بەرزنجی. تەلێکم بۆ هات، دوای دووساڵ ڕۆیشتنم لەوێ.

تەلەکە مەلازن بوو، هەواڵی پرسیم و گوتی: زۆر گلەییم لێت هەیە، هەرکەسێک ئەوەی کردبا، نەدەبوو تۆ بیکەیت. کچەکەم مرد و تۆ نەهاتیتە پرسە، هەرچاوەڕێ بووم، کەچی تەلیشت نەکرد. کچەکەی شێرپەنجەی بوو، بەردەوام لە حوجرە دەهات بۆلای من و فەقێ کانی تر.

ئەفسوس ئەو پەپوولەیە، لە تەمەنێکی زۆر زووەوە ماڵئاوایی لەژیان کرد و ڕۆحی بەرەو ئاسمان فڕی.

جا پێی گوتم: دەزانم ئازارت چێشتووە، دڵت شکاوە و لێمان زویرت، توخوا بمان بوورە. بۆ خوا پیاوەکەی من سروشتی ئاوایە، منیش بە دەستیەوە گیرم خواردوە.

دواتر و دوای ماوەیەکی زۆرکەم، هەواڵی جیابوونەوەی ئەوم لە مەلا بیست، زۆرم پێ ناخۆش بوو بەڕاستی.

جا ئەو مەلایه، جارێکی تریش من و چوار پێنج فەقێی تری لە مزگەوت و حوجره دەرکرد.

ئەوە مەغریب بوو، من لە چێشتخانەی حوجرە، خەریکی چێشت ئامادەکردن و پەتاتە سوورکردنەوە بووم.

فەقێیەکی تریش(سەید سەردار)هەرگیز پێشنوێژی نەدەکرد، کوڕێکی زۆر شەرمن بوو و شەرمی دەکرد پێشنوێژی بە خەڵکەکە بکات.

فەقێیەکی تریش، فەقێ(هەیاس) ڕۆشتبوو بۆ نانەواخانە نان بکڕێت. دوو فەقێی تریشمان لەگەڵ بوو(ڕەدوان و محەمەد وەیسی)، ئەوانیش گچکە بوون و بەکەڵک پێشنوێژی نەدەهاتن.

ئەو خەڵکەی لە مزگەوت هەرچاوەڕێی ئێمە بوون، فەقێیەکمان بڕێین پێشنوێژیان بۆ بکەین.

مەلا(س..) نەهاتبوو، ئاخرێکەی کەسمان نەڕۆشتین. مەلا(س.ح) بەوەی زانی، زۆر تووڕەبوو. هەموومانی لە حوجرە کردە دەرەوە. گوتمان بەم

شەوێ بۆ کوێ بڕۆین؟

دوای بیرکردنەوە، بڕیارمان دا بڕۆینە مزگەوتی(ڕەحمە).

هەموومان ڕۆیشتین بۆ حوجرەی مزگەوتی ڕەحمە، مەلا(س)، نازانم چۆن زانیبووی ئێمەی دەرکراو دەڕۆینە ئەوێ، خێرا تەلی بۆ مەلای ئەوێ(مەلا ئیدرس)کردبوو، مەلا ئیدریسیش یەکگرتوو و هاوڕێی مەلا بوو. قبووڵی نەکرد، تەنانەت بە شەوەکیش بێت، تا ڕق و تووڕەیی مەلا(س...)چاک دەبێتەوە، برۆینە ئەوێ و لای فەقێکانی ئەوێ بمێنینەوە.

ناچار ڕۆشتینە حوجرەی مزگەوتی حاجی بەدرییە کە مەلا(فایز) لەوێ بوو، ئەویش
یەکگرتووبوو، شەو لەوێ ماینەوە.

پەیامنێر.. چیرۆکەی: نەوزاد بەندی

ئەکرا بڵێین پیاوێکی بەشانس بوو ، هەرچەندە خۆی پێچەوانەکەی ئەسەلماند ..هەمیشە داد و بێدادی بوو لەوەی لە لەزگە و ..لەزگەی دوو دیو و هەموو جۆرە لەزگەکاندا شانسی نییە . . کام جۆرەیان کە زۆر گرانە ، ئەیکڕێ ، هەڵیئەواسێ ، خاولییەکەی پێوە ئەکا ، دوای چەند خولەکێک ، خاولەکەی لەسەر زەوییەکە وەک پشیلە گرمۆڵە بووە ..ئەیانووت گەرمی کە ، گەرمی ئەکرد ، سوودی نەبوو ..
بەڵام خەڵک پێیان ئەووت ، تۆ سەیریکە ، کاتێ سەرەی سەربازیت هات ، جەنگ وەستا .. کە بەشی ناوخۆیت وەرگرت ، ئیتر دوای تۆ بەشی ناوخۆیی نەما ..شانسی وەک هی تۆ ، خوا بە کەسی نەداوە ..
لە ئاژانسەوە نامەیەکی دەنگیی بۆهات ، گوایا ئەم چالاک نیە لە گردکردنەوەی هەواڵی خوێناوی و جەرگبڕا .. لایک و سەبسکرایبی ئاژانسەکەیان زۆر دابەزیوە ، کار وا بڕوا پارەی سپۆنسەر و شتیان نامێنێ …
ئەمیش لە داخا جگەرەکەی هەڵدا ، کەوتە ناو شەربەتی کچەکی بچوکەوە ، کە بە جلی فێرگەوە بەرەو خوێندن ئەڕۆی .. سەرێکی بەرز کردەوە و خەسەیەکی لێکرد ، وەک پێی بڵێ : زلە ! تۆ پێڕەکی جگەره و شەربەتی

ڕانی لێک ناکەیتەوە ؟
(قوربانت بم گوڵی من .. ببووره ! .. فڕێی دە .. ها .. ئەوە پارە .. بڕۆ شەربەتێکی تر بکڕە)
دەستی خستە سەر مایکەکە و نامەیەکی دەنگیی بۆ بەڕێوەبەری ئاژانسەکەیان نارد :
(قوربان چی بکەم ؟ لە دوێنێوە تەنها ڕوو داو کە ڕێکەوتم کرد بێ، بورانەوەی بەنگلادیشییەک بوو ، سەرەتا وامانزانی گیانی لە دەستداوە ، دوایی هەستایەوە سەرپێ ..زۆریش ئەگەڕێم .. گوێ قۆڵاخ ئەکەم . . ئەم دوو ڕۆژە وڵات زۆر ئارامە ..)
بەڕێوەبەر ویستی پێی بڵێ گوێرەکە لە گوێی چ گایەکا خەوتووی ؟
کەچی ووتی : گوێ قۆڵاخ کە ، لە سێبەری چ دارتووویەکا خەوتووی ؟
ووڵات ئارامی چییە ؟ ئەیهاوار .. لە سەرۆک وەزیرانەوە هەتا پاسەوانی باخچەی ساوایان ، شیر و تیر لە یەکتری ئەسون .. ڕۆژ نییە ، دوو سێ پیاوی گەورە نەکوژرێن و ..چوار پێنجێ قۆڵبەست و شوێنبزر نەکرێن .. سەیری ئاژانسەکانی تر بکە ، هەر ئەچیتە ناویانەوە ئەبێ خۆت بەی بە عەرزا ، ئەگینا بە فیشەک سەرت هەڵئەگرن ..فڵان خ□ی خنکاند ..فیسار خ□ی کوشت ..ف□ان نووسەری بەناو بانگ ڕای کرد بۆ ئەوروپا و بوو بە ئاشەوان ..ژمارەی قوربانیانی شەڕە تەقەکە گەیشتە چوار کەس ، هەر چواریشیان ئامۆزا و خاڵۆزان ـــــ
لێرەدا نامەی دەنگێکەی وەستا ، لەوە ئەچوو پاتری مۆبایلەکەی وەستابێ ، بەڵام بەڕێوبەری ئاژانس هەر بەردەوام بوو له قسەکردن :
(ئەی ئەوانە هەواڵ لە کوێوە د□ن ؟ هەواڵی وا خوێناوی و بە پ□ل□□ ..ه□شتا خەسووەکە بوکەکەی نەکوشتووە ، ئەوان یاویانە لە شیش و کردوویانە بە هەواڵ .. هێشتا زاواکە دەستی لە خەزووری نەوەشاندوە ، ئەمان براندی دەمانچەکە و ژمارەی فیشەکەکانیشیان دابەزاندووە .. هێشتا مناڵەکە نەکەوتۆتە ناو بیرەکەوە ، ئەوان وێنەی بنی بیرەکە و سورەتی حەزرەتی یوسفیشیان دابەزاندووە ..ئەی چۆن ، ئەوانە پەیامنێرن ، نەک جەنابت ، بە دوو ڕۆژ ، تاقە هەواڵۆکەیەکت ناردووە ، بەنگلادیشی مرد ..بەنگلادیشی مرد .. دوایی دەرکەوت نەمردووە و.. ئەسڵەن بەنگلادیشیش نەبووە ، کوڕێکی ئەسمەری خەڵکی تەپەکوڕە بووە ..)
بە تەنیشت قەسابخانەیەکدا ڕۆی ، بۆنی شەڕێکی ئەکرد ، بۆیە خۆی مات دا و ڤیدیۆی مۆبایلەکەی خستە سەرپێ ، چاوەڕێی قەسا بەکەی ئەکرد کێردەکەی بەرزکاتەوە و کابرا بکوژێ ..
(کیلۆی دوگ چۆن بووە بە دوانزە هەزار ؟) کابرا بە ناڕەزاییەکەوە قامکی لە دوگەکە ئەدا و بەردەوام بوو (خۆزگە لە دوگیش بچووایە ،

زرد ..زرد ، ئی کاستری خواردوو)
قسابک ووتی : (برا جوانکم ! ئو ب دست من نیی ، ب
سیری جلان و پتپتنی نرخی دلار بک ، مک ئکی ، هشتا
نتبستتو ،بوو ب مریشک .. یان لت ئکن ب حوشتر . .
حوکمت ب دلارو گرتوویتی ..)
شانسی ئم ، قسابک درچووی کلژی هونره جوانکان بوو ، بشی
پیکرسازیی و ..ل ناچاریدا بوو بوو ب قساب ..ئوند ناسک و
ن قسی لگ خککدا ئکرد ئتوت باسی سیمفنیای هشتی
بیتهڤنیان ب ئکا ..
(سیری پیجکان بک) بوبر کوتو نام ناردن (کوک
ئم بیانیی ، ب چق برا گورکی کوشت ..دایک وباوکک ل
شیرین خودا ، سری کوکیان ب خشت پان کردو ..کچک ل ژووری
پشتو ، خی خنکاند ..وات ئارام ؟ ها ؟ بس پم ب ت خریکی
چیت ؟ معامل‌ی کلک ماسیح ئکی ل گوزری کوفرشاندا ، چم
درئهنی ؟)
(نا قوربان .. شتی وا چن ئب) ل دی خیدا ووتی د ور
ئندازی تلاسازیی تواو بکیت و ب پاروو نان ، ئم هموو ت
تت بسردا بکن .. لبر کمپانیا و ئندازیاری تورکی و
ئرانیی ، کس ئاو ل ئم نادادتو ، ئگینا من ل کو و
پیامنریی ل کو : (هند لو هوان درن .. پنجا جار یاس
خزریان مراند ، کچی دون لگ کچکی شخ و شنگا تراککی
دابزاند .. ژ نیی عادل ئیمام نمرنن .. کابرا بریندار
،ئن مرد ..یان ئن ل گوندکی زیقار ژن مردکی سر بی
یان هرامکی ب بی ..ئوان هموو درن .. من نامو هوای
درت ب هبستم ئگینا پیجکت ب ئکم ب توبی عدلیی ..)
(با واز ل هوای کوشت و کوشتار بنین .. اپرتکم پیی ،
بوا بک دنیام خککی زر ئیخونتو و .. ف و لایک و
سبسکرایبمان ئفن .. باسی پزیشکک ئکا ، ل تلارکی
پزیشکیدای ، درمانخان و تاقیگ ، مانگان کری شوقکی ب
ددن ک یک ملین دینار .. کری ئاو و کاربای نیشتمانی و
مولید و ئنترنتیشی ب ددن ..ل هر فحس و درمانکیش ک
بیان ئنر ، سدا پنجای قازانجی ئدن ..منکانی ل
قوتابخانی تورکیی ئخونن و خرجی سانی خوندنیان ، لسر
درمانخان و تاقیگی .. هموو هفتیکیش جارک ، دعوتکی
شاهانی ل یکک ل یسترانت گورکانی شار ب ساز ئکن ..
هر ئامرکی پزیشکیی نو دابت ، بی ئکن و ل پاکتکا
ئیازنن‌و ،

Seen by Nawzad Bandy at Sun 5:36 AM
Nawzad Bandy

ئێستا بیانووی ئەوەیان پێ ئەگرێ کە تەلارێکی پزیشکیی تازە ئۆفەری زیاتریـــان بۆ ئامـــادەکردووە و ..ســـەرباری ئەوەی تەلارەکەیـــان تازەترێکە ، ساڵانە دوو گەشتی کەناراوەکانی ماڵدیف و یۆنانیشی بۆ دەکەن و.. هەفتەی جارێکیش ، کورسی پێشەوەی یانەی شەوانەی پڕ لە ئافرەتی شۆخ و شەنگی بۆ دابین ئەکەن ..لەگەڵ سویچی ئوتومبیلێکی کیلۆمەتر سفر ..)

بەڕێو□ بەری پەیج ، کە لە سەوز□ فرۆشییەوە هێنابووی و..چەندین ئیشی وەک ئاژەڵفرۆشی و .. حیمایەی بەرپرس و ..خانوو فرۆشی و ..باڵندە فرۆشیی کردبوو ، زۆر تووڕە بوو ، خەریک بوو ئەو نیشانە ڕەشەی کە هێندەی دەنکە گۆیژێک ئەبوو ، لە سێبەری لای چەپی لوتیدا ، لە بندا دەربێنێ ..(ئەرێ تۆ تەبیعیت ؟ چۆن لەسەر پزیشک و شت ئەنووسیت ؟ ئەی نازانی هەر یەکێکیان کومەڵێ مەسئول و شت لە پشتیانەوە خۆیان مەڵاس داوە و .. هەرچی بکەن ، ئەیکەن .. ؟ بە تەمای ڕاپێچی دادگا و زیندان و تەحقیقمان بکەی ؟)

لە دڵی خۆیدا ووتی : ئەمە چ تۆپەڵە گەمژەیەکە ! خوایه لێت ڕازیم ، بەڵام ئەمە کۆمەڵگا نییە منی تێدام .. هیچ کەسێ لە شوێنی خۆی دانەنـــراوە ..ئەم بەڕێـــو□ بەرەی مـــن ، حەق وابـــوو ببێتە جەلاد لە زیندانی دیکتاتۆرێکا ..کەچی بووەتە ڕۆژنامەنووس و ڕۆژی سەد قاوە لە ئۆفێسەکەیدا ئەخورێتەوە ..

(هەروەها ڕاپۆرتێکی ترم بە دەستەوەیە باس لەو مامۆستایانە ئەکا کە قەرزارن ، کەچی خۆیان وا پیشان ئەدەن شاهانە ئەژین و .. لچ لە کاڵاکانی بایعیی میریی هەڵئەقورچێنن و نایبەنە ماڵەوە ، هەر لەوێ بە نرخی خۆڵ ئەیفرۆشنەوە بە بایعە چاوزەقەکان ، کە به ج□ر□□ نرخی کاڵاکان ئەشکێنن وەک ب□□□ی به کاری فڕێدانیش نایەن ــــ)

لەو کاتەدا لەسەر شەقامەکە ، کابرایەکی چاویلکە لەچاوی پان و پۆڕ ، دەستی برد لە گیرفانی شەڕواڵە پان و پۆڕەکەیدا ، دەمانچەیەکی گەورەی میکارۆفی دەرهێنا ، لە حاڵێکدا دەمانچەی ئەخستە سەرپێ و لە هەمان کاتیشدا ، مامۆستایەکی ئاینیی کە لە پێشییەوە ئەڕۆیشت و دەستێکی بە مناڵێکی حەوت ساڵانەوە بوو ، دەستەکەی تری دوو عەلاگە تەماتە و باینجان ..پێش چرکاندن و کوشتنی مامۆستا ئاینییەکە ، ئەم لە جیاتی وێنەی بگرێ ، بە هەموو هێزییەوە باوەشی کرد بە کابرای پان و پۆڕدا و ..ویستی بیدا به زەویدا نەیتوانی ، دەمانچەکەی میکرۆفیش لە نێوان سنگ و سکی هەردووکیاندا ئەهات و ئەچـــوو .. مامۆســـتای ئـــاینی و خەڵکەکە تێکڕا شڵەژان و بەملاولادا ڕایاندەکرد .. دوو پۆلیس لە دوورەوە وایان نیشان دەدا ئەو دووانە

دانس ئەکەن نەک زۆران ..
کابرای پان و پۆڕ ، هانکە هانکی پێ کەوت ، چونکە ئەم زۆر بەتوندی باوەشی لێ نابوو ، خەریک بوو هەناسەی ئەبڕی ، بە حاڵ ئەیتوانی هەندێ جنێوی پیس لە دەم و لچە شینەوەبووەکەیەوە بێتە دەرێ ..جنێوگەلێکی وا بتکردنایە بە گۆشتی بەرخەوە ، سەگ بۆنی پێوە نەدەکرد ..
پەیامنێری پەیجەکان لە پەناو پاسارەوە خۆیان دابوو بە زەویدا و ..خەریکی وێنەگرتنی گەرمە هەواڵێک بوون ..
(پەیامنێرێک و پیاوکوژێک لە ململانێ و دەستەویەخەدان ..پیاو کوژەکە دەمانچەیەکی میکارۆفی بە دەستەوەیە ، لە تەکاریفیش ئەچێ ، بەڵام ڕەنگی تەری دەسکەکەی زیاتر ئەمانباتەوە سەر میکارۆف ..پیاو کوژەکە لە هەوڵی خۆ دەربازکردندایە ، بەڵام پەیامنێرەکە ناهێڵێت و …پۆلیسەکانیش لە دوورەوە پێدەکەنن وەک ئەوەی سەیری زۆرانبازی نێوان شاری شاپل و پیاوە قەڵەوەکە بکەن .. ئەمە لە شەقامی تەنیشت چوخمەکەین ، خەڵکێکی زۆر ڕادەکەن و..ئوتومبیلەکان پاشە و پاش ئەگەڕێنەوە و هەڵدەن .. بە لایەنی کەمەوە دوو ئوتومبیل لە یەکیان داوە و .. هەروەها ماتۆڕێکی دەلیڤەری وەرگەڕاوە ، نازانرێ ئاخۆ سەرنشینەکەی مردووە ، یان بریندارە ..کەس نایپەرژێتە سەر کەس و ..پیاو ئەو پیاوەیە خۆی دەرباز ئەکا ..)
ناڵەی فیشەکێک ..بە دوایدا فیشەکێکی تر ، کۆترە شینکەکانی سەر گومەزی مزگەوتی خانەقای هەڵفڕاند .. ڕاکردنی پیاوێکی دەم و لچ شینەوەبووی پان و پۆڕ و .. شل بوون و کەتنە سەر زەوی پەیامنێرەکە لە یەک کاتدا بوون.. جا پۆلیس و خەڵک و پەیامنێرەکان ، پێش مێشەکان گەیتشتنە سەری و نیشتنە سەری لە چواردەوری کۆبوونەوە بۆ جۆرێک بواریان نەدەدا ئەمبوڵانسەکە بیگەیەنێتە نەخۆشخانە .

بە لایەنی تورکیا لە میانی شەڕی دووەمی جیهانی.. ڕەیان محمود

حەمەد

تورکیا دوای سەرهەلدانی شەری دووەمی جیهان سوور بو لەسەر ئەوەی کە بەبێ لایەنیەوە پابەندبێ ، بەلام ئەمە رێگای لە تورک نەگرت چاودێری بارودۆخەکە بکەن. دوا بەدوای پەیماننامەی سۆڤیەت- ئەلمانیا کە لە ٢٣ ی ئابی ١٩٣٩ مۆرکرا ، شوکری سەراج ئۆغلەی وەزیری دەرەوەی تورکیا لە ئەیلولی ١٩٣٩ دا سەردانی مۆسکۆی کرد، بەلام تورک رازی نەبون دەستەبەری بدەن بە سۆڤیەت بۆ بەکارهینانی گەروەکان لە لایەن هەر دەولەتێکی دژ بە یەکێتی سۆڤیەت. تا بەهاری سالی ١٩٤٠ تاکە رەفتار کە تورکیا ئەنجامی دا داخستنی گەروەکان بوو لە سالی ١٩٣٩ بەروی کەشتیە جەنگیەکانی بیانی . ئەمەش جێبەجێ کردنی هەردوو مادەی ٢٠و ٢١ کە لە پەیماننامەی مۆنترۆدا هاتبون، خۆ بەدەستەوەدانی فەرەنساش لە ٢٦ی حوزەیرانی ١٩٤٠ لە بەردەم ئەلمانیادا، یارمەتی تورکی دا کە پابەندبن بە هەلوێستی بێ لایەنی . دکتۆر رەفیق سایدام سەرۆک وەزیران(٢٥ی کانوونی دووەم ١٩٣٩- ٨ی تەموزی ١٩٤٢) لە حوزەیرانی ١٩٤٠ دا بە ئەنجومەنی نیشتیمانی رایگەیاند کە تورکیا لە بەرامبەر ئەوەی کە رویداوە. خۆی دوور لە شەر دەگرێ.

تورکیا سوور بوو لەسەر ئەوەی کە دەولەتانی بەلکانی دەوروبەری نەخرێنە ناو شەرەوە، لە میانی سالی ١٩٤٠ دا تورکیا لەوە دەترسا ئەلمانیا بەرەو رۆژهەلات بچێ بۆیە چالاکیی خۆی نواند بۆ ئاراستەی بەتین کردنی یەکێتی نێوان دەولەتانی بەلکان و گەیشتن بە جۆرێک لە رێکەوتن سەبارەت بە ململانێیەکانی هەرێمی ، بەلام سەرنەکەوت، رۆمانیا وبولگاریا وردە وردە لە دەوری ئەلمانیا دە خولانەوە لە هەمان کاتدا داگیرکردنی یۆنان لە لایەن ئیتالیاوە لە تشرینی یەکەمی ١٩٤٠ دا گرفتێکی گەورەی هینایە ئاراوە. بە شێوەیەک کە ئەنتۆنی ئێدن وەزیری دەرەوەی بەریتانیا لە شوباتی ١٩٤١ دا سەردانی ئەنقەرەی کرد بۆ باس کردنی هەلوێستی سەربازی لەگەل سەرانی تورکدا، هەروەها بۆ وەرگرتنی رەزامەندیان سەبارەت بە بەکارهێنانی سوپای بەریتانیا لە بەرگری کردن لە یۆناندا، لە مانگی حوزەیرانی سالی ١٩٤١ دا تورکیا خۆی بە شێوەیەک بینیەوەکە چەندین ولاتی ژێردەستەی هێزەکانی سەربازی ئەلمانیا دەوریان داوە. لەوانەش یۆنان و یوگسلاڤیا و کریت و رۆمانیا بولگاریا و سوریا ، تەنانەت دورگەکانی یۆنان لە دەریای ئیجە نزیک لە کەناری تورکیا کەوتنە چنگ ئەلمانیاوە. لەبەرەوە سەرانی تورک دەرکیان بەوە کرد کە بەرژەوەندی تورکی دەخوازێ بەلێنێک لە ئەلمان وەربگرن کە دەست

درێژی نەکاتە سەر ولاتەکەیان، (فۆن باین) ی بالیۆزی ئەلمانیا لە ئەنقەرە توانی تورکیا قایل بکات تا وتوێژ لەگەل ئەلمانیا دا سازبکات بۆ پەرەپێدانی نێوانی هەردوولادا. ئەوەی یارمەتی ئەم خاڵەشی دا چەندین فەرماندەی سەربازی تورک بون ،کە هەستی خۆشەویستیان بەرامبەر بە ئەلمانیا هەبوو ، بۆیە تورکیا پەیماننامەی دەستایەتی و پەلاماردانی لەگەل ئەلمانیا لە ١٨ ی حوزەیرانی ١٩٤١ مۆرکرد کە ماوەکەی ١٠سال بوو. هەروەهالە ٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٤١ دا ڕێکەوتنامەیەکی بازرگانی لەگەل ئەلمانیا مۆرکرد بەم پێیە تورکیا ٩٠ هەزار تەن مادەی کرۆمی خاوی گرنگ لە سالانی ١٩٤٣و ١٩٤٤ بە ئەلمانیا دەنێرئ لە بەرامبەر دا بە بە های ١٠٠ ملیۆن لیرەی تورکی و چەک و کەرەستەی جەنگی لە ئەلمانیا وەردەگرێ .

هاوپەیمانان هەولیاندا تورکیا قایل بکەن لە پال ئەواندا بەژداری لە شەردا بکات بەتایبەتیش دوای ئەوەی ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا هاتە ناو شەرەوە، هەروەها ڕێکەوتنی هاوپەیمانان لە هەردو کۆنگرەی مۆسکۆ و تاران کە لە سالی ١٩٤٣ دا بەستران کە پێویستە تورکیا لە کۆتای سالی ١٩٤٣ دا بەژداری لە شەردا بکات ، هەولێکی زۆری فشاری دیبلۆماسی لەگەل تورکیادا درا لەوانەش داواکەی هەریەک لە (ڕۆزفلت) ی سەرۆکئ ئەمریکا و (چەرچل) ی سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا کە ئاراستەی عیسمەت ئینۆنۆیان کرد دوای گەرانەوی لە کۆبونەوەی تاران کە لە تشرینی دوەمی ١٩٤٣ بەسترا. داواکەش بریتی بو لەوەی کە هەنگاوی تورک لە بنچەدا لەسەر ئەمەی رازی بون بەلام رازی بونەکەیان بەوە بەستەوە لە هاوپەیمانان جارێکی دیکەش چەکی پێ بدەن.

دیارە تورک هەستیان کرد کد تەرازوی هێز لە شەردا لە بەرژەوەندی هاوپەیماناندایە و شکستەکانی ئەلمانیاش بەدەر دەکەون. بۆیە هەندە هەنگاویان هەلێنا لە وانە ١٤ ی حوزەیرانی١٩٤٤ دا رایانگەیاند کە تورکیا گەروەکان بە رووی کەشتیگەلی ئەلمانیا دادەخات بە پێی پەیماننامەی مترەو ڕێکەوتنامەی ١٩٣٩ ی نێوان تورکیاو بەریتانیاو فەرەنسا . دواتر لە ٢٢ی شوباتی ١٩٤٥ دا شەریان لە دژی ئەلمانیاو ژاپۆن لە ١ی ئادار رایگەیاند. ئەگەر لەم هەنگاوانە بروانین ، دو شتمان بۆ دەردەکەوێت یەکەمیان : ئەم هەنگاوانە شێوەین زیاتر لەوەی کە ناوەکی بن،چونکە شەر کۆتای دەهات و تورکیاش بەراستی بەژداری شەری نەکرد.

دوەمیان: بە ئەوە دەگەرێتەوە کە تورکیا دەیەویست کورسیەک لە کۆنگرەی نەتەوە یەکگرتوەکان مسۆگەر بکات کە پێشنیاز کرابوو دابمەزرێ ، بەتایبەتی کە کۆنگرەی مالتا ڕێگای بەو دەولەتانە نەدا

کە شەریان دژ بە تەوەر رانەگەیاند بوو ، ئامادەی کۆنگرەکە بن کە لە ٢٥ ی نیسانی ١٩٤٥ لە سان فرانسیسکۆ بەژدار بوون بۆ دارشتنی پەیماننامەی دامەزراندنی دەستەی نەتەوە یەکگرتوەکان و لە ٢٦ ی حوزەیرانی ١٩٤٥ دا کۆتای پێ هێنا و بەم شیوەیە نەتەوە یەکگرتەکان دامەزرار و تورکیاش بوە ئەندامی کارا لە ١٥ی ئابی ١٩٤٥ دا داوای رەزامەندیی پەرلەمان لەسەرپەیماننامەکەی.

وەستانی تورکیا بەبێ لایەنی لە میانی شەردا کارێکی ئاسان نەبوو وە زۆر گران لەسەری وەستا. چونکە ناچار بو سوپایەک بهێڵێتەوە کە ژمارەکەی یەک ملیۆن جەنگاوەر بوو . هەروەها کاروباری ژیان لە زۆربەی دەزگاکانی دەولەت وەستا لە ئاکامی پەیوەندی کردنی ژمارەیەکی زۆری خەلک بە سوپاو هێزی چەکداری تورکیا هەرچەندە تورکیا بەژداری شەری نەکرد بو بەلام شوێنەواری شەر بە ئاشکرا بە کۆمەلگەی تورکیەوە دیار بوو. بە تایبەتی دوای ئەوەی کە سامانێکی زۆری ئابوری ولات خرایە خزمەت سوپاوە. بۆیە گەل مەینەتیەکی زۆری چێشت، هەر بەو بۆنەیەوە ناچار بوو کەرستەی خۆراک بکاتە پسولە، لە ئاکامی ئەو کارەشدا نرخی کالای بەکاربردنشی بەشێوەیەکی زۆر بەرزبۆوە. لە بەر کەمی لەلایەک و وەستانی بازرگانی نێودەولەتی لە لایەکی دیکەوە. وە بارگرانی رەوشوەنی ئابوری لەسەرشانی توێژی مامناوەندی و هەژار ، لە توێژی دەولەمەند زیاتر بوو، چونکە پەیوەندی کردنی ژمارەیەکی زۆری خەلک بە سوپاوە بوە هۆی کەم بونەوەی کرێکار ، بازرگانی دەرەکیش روبەروی قەیرانی ئابوری بوەوە. ئەمە سەرباری ئەو پارە و سامانە زۆرەی کە حکومەت بە کرینی چەک و کەرەستەی سەربازی تەرخانی کردبو، حکومەت ناچار بو یاسای بەرگری نیشتیمانی لە ١٨ی کانونی دوەمی ١٩٤٠ راگەیاند کە دەسەلاتی زیاتری بە حکومەت دا تاکو چاودەری چالاکیەکانی ئابوری بکات، لیژنەیەکیش لە سەرۆک وەزیران و وەزیرانی ئابوری و دارای بەرگری چەندی دیکە پێکهات بۆ جێ بەجێ کردنی یاسای ناوبراو. وە پرسیارو بەچونی زۆریش دەخرایە روو سەبارەت بە سودی بەردەوام ، بونی سیستەمی تاک حزبی لە حوکمی ولاتدا ، بە تایبەت کە ئاراستەی رای گشتی جیهان بەرەو زیاتر کرانەوەی دیموکراسی و چەسپاندی پرانسیپەکانی ئازادی هەنگاوی دەنا ، ئەم هەمو بانگەوازانەش ئاماژە بون بە دەست پێکردنی قۆناغێکی نوێی مێژووی تازەی تورکیا، کە بریتی بوو لە سەرهەلدانی دیاردەی فرە حزبی.

پەیمانی وەستاندنی شەڕ کە بە پەیمانی (مەدڕاس) ناسراوە.. بەخاڵ ڕەسوڵ علی

دەوڵەتی عوسمانی بەر لەساڵی ١٩١٤ توشی داڕزاوی وتەنگ وچەڵەمەیەکی زۆر گران بوو بوو، بەهیچ شێوەیەک چارەسەی ئەم بارودۆخە ئاڵۆزەی پێنەدەکرا کەبۆ (پیاوە نەخۆشەکە) ناوبانگی بڵاو ببۆوە. تاقمی (ژون تورک)کە نەخشە کێشی هاوکاریکردنی دەوڵەتی عوسمانی بوون لەگەڵ ئەڵمانەکاندا ودوای ئەم شکاندنەی بەسەر تورکدا هات، ژون تورکەکان هەریەکەیان بەشێوەیەک خۆیان دورخستەوە لەئەرکی ئەوبارگرانیەی بەسەر وڵاتدا هاتبوو، سوپاکانی وڵاتە هاوپەیمانەکان ڕاژنە ناو خاکی تورکیاوە وپاشماوەی خەلافەتی عوسمانیان ناچارکرد پەیمانی(مودراس) مۆربکات وبەریتانیا وفەڕەنسا وئیتاڵیا هەریەکەیان دەستی بەسەر ناوچەیەکی تورکیادا گرت بە ئەستەمبوڵی پایتەختەوە ،دەربارەی پەیمانی مەدراس (ڕیچارد ڕالینسۆن) لەلاپەڕەی ١٩ی کتێبەکەیدا باسی مەرجەکانی ئەم پەیمانەی کردووە کە لە(٣٠/١٠/١٩١٨)دا مۆرکرابوو کەبریتی بوون لە؛

١-نەهێشتنی دەسەڵاتی مەرکەزی لەئەستەمبوڵدا بەسەر شوێنەکانی ترەوە.

٢-هەڵوەشاندنەوەی هێزی سوپاکانی عوسمانی.

٣-ئەو شوێنانەی لەئەفریقادا بەر لەشەڕ لەژێر دەسەڵاتی عوسمانیدا بوون هەمووی دەخرێتە ژێر سایە ودەسەڵاتی دەوڵەتە هاوپەیمانەکانەوە.

٤-سەربەستی هاتووچۆکردن وتێپەڕبوون بەناو تەنگەئاوەکاندا،وە بەکارهێنان لەلایەن هاوپەیمانەکانەوە.

٥-دانی دەسەڵاتێکی تەواو بەسوپا وهێزەکانی هاوپەیمانەکان لەهەر شوێن وناوچەیەکدا کە بەپێویست بزانرێت بۆ دابینکردنی ئاسایش لەجیاتی هێزەکانی تورک (ئەوەی شایانی باسە دەربارەی هەڵویست بەرامبەر بەکوردستان ومافی کورد.

کورد لەدیکۆمێنتەکی وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیادا لەڕۆژی ٦/٣/١٩٢٠ باسی تلگرافێکی شەخسی ونهینیکراو کەلەهەمان ڕۆژدا کەلەوەزارەتی دەرەوەی بەریتانیاوە نێردراوە بۆ (ئەدمیرال روبیک) کەلە ئیستەمبوڵ بووە لەوتلگرافەدا وتراوە.

((تەلگرافی ژمارە /١٦٩تا لەڕۆژی ٢٧/٢/١٩٢٠دا، هیچ باس وپێشنیارێک نەخراوەتە بەردەمی کۆنفرانسی ئاشتی دەربارەی ئەوەی کوردستان لەژێر حیمایەتی فەرەنسا وئینتگلتەرا بێت وباسی دواڕۆژی کوردستانیش نەکراوە،

بیر لەوە کرابووەوە کوردستان لەتورکیا جیابکرێتەوە وسەربەخۆ بێت وبپارێزرێت بەڵام بەجێهێنانی ئەوە هێشتا نەخراوەتە بەرچاوە ونەخراوەتە کار ،ئەم تەلگرافەشت بۆیە بۆ دەنێرم بەئەوەی ئەو پڕوپاگەندانە بەدرۆبخرێتەوە کە لەم ڕوەوە بڵاودەکرێنەوە))

بێگومان دەوڵەتە هاوپەیمانەکان لەمێژبوو مرخیان لەوڵاتی عوسمانی خۆشکردبوو،هەریەکەیان ئەگەر بۆی بکرایە هەموو میراتەکەی عوسمانی بەخۆی دەبرد وبەجگە لەڕوسیای قەیسەری کەبووبوو بەسۆڤیەت ووازی لەوبەشە هێنابوو کەپەیمانی (سایکس بیکۆ) بۆی تەرخانکردبوو، ئەوانیتر وەکو بەریتانیا وفەرەنسا وئیتاڵیا هەریەکەیان بەشێوەیەک هەڵپەی دەکرد، لەوانە بەریتانیا لەهەموویان زۆرتر توانیبووی مەبەستەکانی خۆی بهێنێتەدی.

دەربارەی هەڵپەی ئەو دەوڵەتانە (Patrick Kimross) لەلاپەڕە١٣٩ی کتێبەکەیدا ،باسی چۆنیەتی دابەشکردنی بەشەمیراتی عوسمانی کردووە کەوتوویەتی:(لەدوای تەواوبوونی شەڕ،حکومەتی بەریتانیا لەبەردەمی چوار شتی قبوڵکراودا وەستابوو:

یەکەم:ئەو بەشەی کە بە ڕوسیای قەیسەری دانرابوو بەپێی پەیمانی سایکس بیکۆ،دوای ئەوەی سۆڤیەت جێی روسیای قەیسەری گرتەوە وسۆڤیەت وازی لەو بەشە هێنا ئیتر پێوسیت بەوە نەما باسی ئەو بەشە بکرێت.

دووەم:بەپێی پەیمانی سایکس بیکۆ دەبوایە بەشی زۆری وڵاتانی عەرەب لەنێوان بەریتانیا وفەرەنسادا دابەش بکرێت وبەپێی ئەوە میسۆپۆتامیا بۆ بەریتانیا وسوریا وناوچەی کیلیکیا بۆ فەرەنسا دەبوو.

سێیەم وچوارەم:ناوچەی (ئەدالیا)هەتا دەگاتە (کیلیکیا)بۆ ئیتاڵیا دەبێت لەگەڵ دورگەکانی (دودیکانیز)ومەڵبەندی (ئەزمیر)لەگەڵ زەوی وزارەکانی دەوروبەری.

بەم جۆرە لەدرێژەی باسەکەماندا دەمانەوێت بڵێین ئەوەی بۆ تورکیا دەمایەوە بریتی دەبوو لەچەند ناوچەیەکی کەم لە (ئەناتۆلیا)وەچەند ڕێبازنێک کە دەیگەیانەسەر دەریای ڕەش ودەریای ئیجە،بەڵام لەهەمووی

گرنگتر ئەو چاوتێبڕینەی یۆنان بوو کە بەتەمابوو دوای شەڕ دەستگیربەت وئەوەبوو لەسەرەتای ساڵی ١٩١٥دا(سەر ئەدوارد گرای) گەلەک ئیمتیازاتی دەستیشانکردبوو کە بدرێت بەیۆنان وسەرەک وەزیرانی یۆنان(ڤنزولوس)ئەوەی پەسەندکردبوو کە ئەمەش بەتەمای دروستبوونی یۆنانەکی گەورە بوو کە هەموو ناوچەکانی (Heilenism) بگرێتەوە،لەدوایشدا ڤنزیلوس لە(لوید جۆرج)نزیکبووەوە بەهیوای ئەوەی دەست بەسەر هەموو کەنارەکانی دەریای ئیجەدا بگرێت، لەکاتێکدا بڕیار وابوو ئەوبەشە بکرێت بەئیتاڵیا.
ساتێک شەڕ بڕایەوە،دوای دوومانگ پاش کۆنفرانسی پاریش، ڤنزیلۆس ئەو داخوازیانەی خستە بەرچاوی ئەنجومەنی باڵا لەپاریس، لای (لوید جۆرج) ئەو داخوازیەی ڤنزیلۆس شتێکی ڕەوابوو وە بەسودیش بوو چونکە بەهۆی یۆنانیەکان دەیانتوانی کارێکی وابکەن لەناوخاکی تورکیادا ڕێگەیەکی باش ولەبار دابین بکرێت وبپارێزرێت بۆ هاتووچۆکردنی ڕێگەی هندستان و(لۆرد کرزن)یش لایەنگری ئەم بۆچوونە بوو.

تابلۆیەک بەدیوارەکی بەدەلاقەوە.. عارف کوردە

لەپشت دەلاقەیەکەوە
ڕیزەک تابلۆی،
ڕەنگاوڕەنگ هەڵواسراوە
باوەڕەکی پڕ نهێنی..
نیشتیمانەک بەندکراوە..
خەرەتاو بەگەردنی
گەردەلوولەوە نووساوە
پاساریەک کولەیەک،
بەدەنووکیەوە
پەچوەکانیش دەمیان داپچڕاوە
ئەفسانەکان دووبارەدەبنەوە
حیکایەتخوانەکانیش،
بنێشتەکانیان دەجوونەوە
زەردەخەنەکان،

ب□ بەردەوامی وێنەدەکێشن
چەقۆکان زمان دەگەزن
بەفر.. لەکفن ئەچێ
تاریکی..،
بەکۆڵی شەوەو□ یە
وەک دارێکی قرپۆک
قرچەقرچی دێ..
بەسەر جەست□ یەکی شەک□ تەوە
درەختێک، ڕووتاو□ تەوەو
ڕەنگی پێوەنەماوە
لەو ژەنە ئەچێ..،
لەبیابانی مەرگ گەڕا بێتەوە
ئومێدەکانی خڵتانی خوێنکراوە
کێلی ژوورسەری،
مێژوویەکی ڕەشی پێو□ یە
گۆڕەکەی بۆنی سێوی لێدێ
لەگەڵ باراندا.. دەبارێ
ئاسمان، ئەو ئاسمانەی جاران نیە
خۆڵەمێشاوی لێدەچۆڕێ
خاچەکەی عیسا،
بەهەموو دیوارێکەوە داکوتراوە
مریەمەکان پاکیز□یان لەدەستداوە
مۆدێلی ئەم زەمەنەن
باهۆزی نێو هۆنراوەکانن
پەنجەکان ئەقیژێننو،
لەحەژمەتا دووکەڵیان لێبەرزد□ بێتەوە
شەختە، کراسی ئاگری ل□ بەردایە
لەژێر تریفەی ه□یق□کی شارەوەدا
زستان.. گەڵا یەکی وشکەو□ بوە
ڕەوێ چۆلەکە هەڵدەفڕن
تابلۆیەکە بەسنگی هەورەوە
د□ بنەوە ب□ تەرزەو
ملی گوڵەگەنمەکان دەپەڕێنن
مردووەکان.. هاوار دەکەن و
هەموومان، کوڕی مریەمەکانین
لەپێشانگایەکی بێناونیشان.

بە هۆی منەوە بوو.. احمد مطر..
وەرگێڕانی: پشکۆ ناکام

(فیکرەی ئەم پەخشانە شیعرە شیعرێکی
شاعیری ناسراوی عەرەب"احمد مطر"ە)
“””””””””””””””””

خەڵکینا :
هەرچیەکتان لێ قەوماوە
وا لە ئەستۆی منا
ڕەز و بێستان و ئاوە ڕەشەکەی ژێرتانم دزیوە
خاک و ناموستانم ئەتک کردوە
هەرچی لای ئێوە گران بەها یە
هەموویم ئەتک کردوە و وا لە ئەستۆی منا
دەرپەڕاننتان لە هەموو شوێنێ
چرای دڵ و قودسەکەتانم فوو لێ کرد
بەڵێ ،،،وا لە ئەستۆی منا
کە من هاتم شار چۆڵ کرا
من بووم لەهەموو شەڕەکانا
فەرمانی پاشە کشەم یا
هێزەکانیشتان پاشەکشەیان کرد
من شکستم پێ هێنان
من ئاوارەم کردن
وەک"کا" و "قامیش" فرۆشتنم لە بازاڕا
من بووم هەرچی دەمی بکردا یەوە
ئەمووت: زیاد لە پێویست قسە ئەکا
هەرچیەک ڕووی یا
بە هۆی منەوە بوو
جگە لەوەی من ووتومە
هەرکەسێ چی ووت درۆیە
کێ خاک و نانی ئێوەی بردوە
جگە لە "من"ێک
وەک چۆن ئەتکم کردن

خەشم ئەتک کرا !!
بە هەموو جورئەتێکەوە
بە هەموو بێ ئەدەبییەکەوە
ئەڵێم :
هەرچیەکتان لێ دزرا
من بردومە و لە کەسیش ناترسم
ئەی من ، بەخۆشیتان بێ یا بە تاڵیی
سەرکردە هەڵبژێراوەکەتان نیم..!!
ڕەنگە کەس هەڵینەبژاردبم
بەڵام گەر داوایەکم هەبوو
کەس ئەڵێ: نا..!!
ئەیکوژم..لە خوێنی خۆی غەرقی ئەکەم
وەک ئەوەی کە "هەم" قبوڵم کەن ، یان
بچن ئاوی "ڕووبارە خوێن" بخۆنەوە
دوای ئەوەی گیانی تووڕەیی و بەرنگاریم
تیاتانا کوشت
فەرموو تووڕە بن…
سەری خۆتان بکێشن بە دیوارا
دوای ئەوەی فێری گەعدە و دزی و سەرچەپیم کردن
دوای ئەوەی قەناعەتم پێ کردن
ناڕەزایی جگە لە ئاژاوە گێڕی
هیچ نیە و دوورە لە مانا
کە فێرم کردن: سەرچاوەی بێ دەنگی ئاڵتونە
دوای ئەوەی کردمن
بە سەهۆڵ بەندان و تەختە و ئاسن
دوای ئەوەی هیلاکم کردن
تا ماندوو بوون و نیگەرانی
لە بەر یەک هەڵیتەکانن
ئەوە وەک بووکەشووشە و شەقشەقە
"یاری" ن لە دەستما
هەرچیەکتان بە سەرا هاتوە
وا لە ئەستۆی منا
بە ئارەززوی خۆتان لە ڕادیۆ و سەتەلایتەکانا
بڵێن : بە نەعلەت بێ وەک شەیتان
خیانەتم لێ کردن
مەلعون کوڕی مەلعونم
بە چی ئەچێ…!

کە هەر یەکەتان ئەیەوێ لە ماڵەوە
بە هاوار و جوێن و بۆڵە بۆڵ
لە ناوم بەرێ..!
من تا ئێستاش هەموو پلە و ناسناوەکانم لە گیرفانا یە
وەک " مار " سەردەرئەهێنم
هەر کە" سەر"م وون بوو
تاوان نامێنێ لەبەر چاوا
ئێستا ئەزانن من کێم..؟
من سەرۆکتانم
هەرچیەکتان لێ بەسەر هات
…..وا لە ئەستۆی منا

(بوکە سورە) ی سەردار قادر.. رەزا شوان

وێژەی منداڵان، بەشێکی گرنگە لە رۆشنبیریی منداڵان. وێژەی منداڵان زانستی و هونەرە. گرنگی و کاریگەرییەکی زۆری لە دروستکردنی کەسایەتی دروست و لە رەوتی ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی منداڵاندا هەیە. گەشە بە دەروون و جەستەی منداڵان دەکات و زاخاوی خەیاڵ و بیر و هۆشیان دەدات، رۆڵێکی گرینگیشی لە پەروەردەکرن و رۆشنبیریکردن و لە ئاراستەکردن و لە ئامادەکردنی منداڵان بۆ داهاتوو هەیە. لەبەر گرنگی رۆڵی وێژەی منداڵان، ئەم سەردەمە بە (سەردەمی وێژەی منداڵان) ناودەبرێت. بیرمەندان و نووسەران و پەروەردەکاران و توێژێنەران و دەروونناسانێکی زۆی لە جیهاندا سەرقاڵ□ کردووە.
وێژەی تازەی منداڵانی کورد، لە وێژەی کوردیدا، لق و هونەرێکی تازەیە و مێژووی بۆ (١١٧) ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە. کە تێکۆشەر و نووسەر و کوردستان پەروەری گەلەکەمان (ئەمین عالی بەدرخان:١٨٥١ _ ١٩٢٦) لە ساڵ□ی (١٩٠٦) دا، لە شاری (ئەسپارتە) ی یۆنان _ چونکە بەدرخانی باوکی لەسەر کورایەتی دووریان خستبۆوە بۆ یۆنان _ هۆنراوەیەکی، بە ناونیشانی (دەلالیا زاروان _ نازی منداڵان) نووسی و لە رۆژی (٢٢/ نیسان/ ١٩٠٦) دا، لە

ژمارە (٦) ی رۆژنامەی (کوردستان) کە لە شاری (قاهیرە) دەردەچوو، بە ناوی خوازراوی (زینە) وە بڵاوی کردەوە. دەتوانین ئەو هۆنراویە، بە سەرەتای سەرهەڵدانی وێژەی تازەی نووسراوی منداڵانی کوردی دابنێین. هەر هەمان هۆنراوە، لە ژمارە (٥) ی گۆڤاری (هاوار) کە لە (دیمەشق) بە کوردی و عەرەبی دەردەچوو، لە رۆژی (٢٠/ گەلاوێژی/ ١٩٣٢) دا بە هەمان ناونیشان (دەلالیا زاروان) بڵاوکراوەتەوە. هەر ئەمین عالی بەدرخان هۆنراوەیەکی تری بۆ منداڵان هۆنیوەتەوە و لە گۆڤاری (هاوار) دا بە ناونیشانی (لەریا بەدرخان) وتا (لایلایە بۆ بەدرخان) ی بڵاوکردەتەوە. کە کامەرانی کوڕی (د. کامەران بەدخان) دەلاوێنێتەوە، ئەو کاتە کۆرپەیەک بوو لە ناو لانکدا. دەقی تەواوی (لەریا بەدرخان) م، لە پەرتووکی (چەپکێک لە لای لایەی دایکانی کورد) دا بڵاوکردەتەوە، کە لە ساڵی (٢٠١٩) دا چاپکردووە.

بەڵام وێژەی زارەکی منداڵانی کورد، مێژوویەکی زۆر دێرینی هەیە، لەگەڵ بوونی گەلی کوردمان لە کوردستاندا، سەری هەڵداوە. بە سەدان چیرۆک و حەکایەت و نەزیلەی ئەفسانەیی و فۆلکلۆری کوردیمان بۆ منداڵان هەیە، کە بە (چیرۆکەکانی بەرئاگردان) ناویان دەبەین. شایەنی باسیشە کورد خاوەنی کۆنترین لایلایە لە هەموو جیهاندا، کە مێژووی بۆ (١٤) هەزار ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە. لایلایەش بەشێکی گرنگە لە وێژەی منداڵان.
(لامارتین) دەڵێت:"جوانترین هۆنراوە لە سەرانسەری جیهاندا لایلایەی دایکانە".
لە دوای راپەرینەکەی ساڵی (١٩٩١) لە باشووری کوردستاندا، زەمینە و هەلێکی باش بۆ گەشەکردن و پێشکەوتنی وێژەی منداڵانی کوردمان رەخسا. لە رووی چەندێتی و چۆنییەتی و داهێنانەوە چەند هەنگاوێکی باشی ناوە. کەوتەسەر پێیەکانی. ئەگەرچی تا ئێستاش لە ئاستی خواست و پێداویستییەکانی منداڵانی کوردامان نییە. ئەمەش هۆی خۆی هەیە. بەڵام سەرەڕای ئاستەنگییەکانی بەردەمی و پشتگیری نەکردنی، لە سایەی دڵسۆزی و هەوڵ و پەرۆشی کۆمەڵێک لە نووسەرانی بواری ژانرەکانی وێژەی منداڵانی کورد ـ ئەگەرچی لەچاو ژمارەی منداڵانی کوردەوە، ژمارەیان زۆر کەمن ـ بزووتنەوەی وێژەی منداڵانی کوردمان ساڵ لە دوای ساڵ بەرەو پێشەوە و داهێنان هەنگاوی ناوە و دەنێت. ئەمەش

مایەی دڵخۆشی و مژدەیەکی گەشبینییە بە داهاتوویەکی بەرز و شیاوتری وێژەی منداڵانی کوردمان.
یەکێک لەو هۆزانڤانە ناسراو و دڵسۆز و خەمخۆرانەی پێشکەوتنی وێژەی منداڵان. هۆزانڤان مامۆستا (سەردار قادر)ە. لە ساڵی (١٩٦٤) دا، لە شاری دەربەندیخان لەدایکبووە، قۆناغی سەرەتایی و ناوەندیی هەر لەم شارەدا تەواو کردووە. لە ئێستادا نیشتەجێی شاری سلێمانییە. مامۆستا سەردار لە ساڵی (١٩٨٨) ەوە دەستی بە نووسینی هۆنراوە بۆ منداڵان کردووە. دانەبڕاوە درێژە بە نووسینی هۆنراوە و بە چالاکییە هونەرییەکانی منداڵانی کوردمان دەدات و خزمەتێکی بەرچاوی کردوون. مامۆستا سەردار قادر تا ئێستا پێنج نامێلکەی هۆنراوەی بۆ منداڵان چاپکردوون، ناوەکانیان (جەژنانە، گالیسکەی باڵدار، بەلەمی کاغەزی، هەوری ژەنیار، بوکە سورە). ئەوەی ئێمە لەم نووسینەماندا کردوومانەتە توێشوی باسەکەمان (بوکە سورە) یە.
پەرتووکی (بوکە سورە) بریتییە لە (٢٥) هۆنراوە، لە هۆنراوەکانی مامۆستا سەردار، کە لە ساڵی پاردا (٢٠٢٢)، (١٠٠٠) دانەی لێ چاپکردووە. کاک (رامان عەبدوڵڵا) دیزاینی بەرگی بوکە سورەی کردووە. هۆزانڤان و چیرۆکنووس و ڕۆماننووسی منداڵان، مامۆستا (ئەمین محەمەد) یش، پێشەکییەکی پوخت و جوانی بۆ نووسیوە.

مامۆستا سەردار قادر بە زمانێکی کوردی پەتی و شیرین و سووک و ئاسان و ڕەوان، بەپێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵی هۆنراوەکانی هۆنیونەتەوە، ریتم و کێش و سەروای هۆنراوەکانیش هیچ گیری و گریوگۆڵێکیان تێدا نییە. زۆر بە ئاسانی و ساکاری هۆنراوەکانی داڕشتوون. منداڵان دەتوانن بە ئاسانی چێژێکی زۆریان لێوەربگرن و بە ئاسانی لەبەریان بکەن و بە دەنگ و ئاواز و گۆرانییەوە بیانچڕن.
مامۆستا سەردار، ئیلهام و بیرۆکەکانی هۆنراوەکانی، لە ژیانی منداڵانی کورد و لە ژینگەی دەوروبەریان و لە سروشتی جوان و ڕەنگین و قەشەنگی کوردستانەوە بەهاتوون.
هۆنراوەکانی ناو پەرتووکی “بوکە سورە” گەلێ بابەتی هەمەچەشنەیان لەخۆگرتوون، ئەمانە ناونیشانی هەندێ لە هۆنراوکانین: (مێروی ئاوریشم، هەور، باران، باوک، نەورۆز، هەنگ، باخچەکەم، قوتابخانەکەم، بوکەکەم، دایک، چۆلەکە، پەپولە، بوکە سورە، گوڵفرۆش،

هەنجیر،… هتد).
وەکو نموونە، تەنیا دووان لە هۆنراوەکانی مامۆستا سەردار قادر بۆ خوێنەران دەنووسین. مامۆستا سەردار، لە جیاتی نوقڵ و گەزۆ، چەپکێ هۆنراوی نوێی شیرین و ناسکی بە جەژنانە پێشکەش بە منداڵانی کوردمان دەکات. نووسیوێتی:

وەرن جەژنانەم پێیە
شیعرێکی خۆش و نوێیە
جەژنانەکەم شیرینە
د□□ی نوقڵ و هەنگوینە
چەپکێ شیعری ناسکن
لە خونچەی بەهار دەچن
وەک گڕوگای منا□□
ب□ز□ دەخەنە ناو ماڵ
بە ئاوازی خۆش دەدوێ
پ□□□ ل□ گ□□رانی نوێ
وەک پەرسیلەی بەهارە
ئای چەند مزر و ئاودارە
پێشکەشە بە ئێوەی دڵپاک
مناڵی ژیر و چالاک

لە هۆنرای (بوکە سورە). بوکە سورە ناوی باڵندەیەکی پەڕ رەنگینی جوان و دەنگ خۆشە، لە جۆرەکانی چۆلەکە و شالوورە (بلبل) ە. لەم هۆنراوەیەدا بوکە سورە بە زمانی کوردی خۆی بە منداڵانی کورد دەناسێنێت. منداڵان تا تەمەنی پێنج ساڵان، خەیاڵین و باو□ ب□وە دەکەن کە ئاژەڵ و باڵندە، وەکو مر□ق، د□توانن بەو زمانەی بیانەوێت قسە بکەن. مامۆستا سەردار، نووسیوێتی:

بوکە سورەم رەنگ رەنگم
خۆشن ئاواز و دەنگم
ک□ک□م ر□ش و سپی□
سەریشم قاو□ی□
س□ر با□□ک□انم زەردە
ناخم سپی و بێگەردە
هاوڕێی کەناری و قومریم
لە دەشت و هەردا دەژیم
گەردنم رەنگی سورە
دەنگم وەکو شالورە
کە بە ئازادی دەفڕم

بەرەو ئاسمان با □ دەگرم

رەزا شوان
نەرویج: ٢٠٢٣

فیستیڤاڵی ساڵانەی قوتابخانە و باخچەکان و چەند سەرنجێک.. نوسینی: عەلی حەمەڕەشید

بۆ خوێندنەوەی ئەم باب□ت□ □ کلیکی ئێر□ بکەن..

AliHamaRashidDownload

نوێژی شەو.. دڵکەش قادر

لە نوێژی مەغریبی ئەمڕۆمدا
نزام کرد
جێنزرگەی خەیاڵ و ژوانم
ڕووەو ڕۆژئاوا بێ
ڕووەو نیگای تۆ بێ.
دوێ ئێوارێ
خەیاڵم لای ئەو ڤۆیسە بوو
کە لە نوێژی عەسردا دەستنوێژی شکاندم.
سەرمخستە سەر باڵی چەپی
قژی ئاڵۆسکاوم
شانە دەکەم و
دڵی تەژی دەکەم لە خۆم
خۆم دەکەم بە شا باڵی نوێژی شەو.

دوێ بەیانی
کە هەڵسام
چاوی خەیاڵی تۆ لەسەر سینەم کایەی دەکرد و
هەڵیدەگڵۆفیم.
هەموو نوێژەکانم دەڕژێنە نێو
پێکی تەنیاییتەوە
خۆم لە ڕقی ئەو نەوڕەسانە دادەبڕم کە شەوان دەڕژێنە نێو عەتری
جەنگ.
عەتری تۆ کایەکردنی منداڵی منە لەسەر خیابانێ
کە دەچێتەوە نێو دڵی سلێمانیی و
گۆیژە دەکاتە جوانترین بووکی سپیپۆشی دنیای زستان.
عەتری نوێژ و
عەتری من دوانەیەکی دانەبڕاون لە نیگای تۆ
نیگای تۆ نوێژی نیوەی شەوە لە گریانی منداڵی.
تۆ خوناوی سەر گوڵەگەنمی گیانمی
ئیحساسم تژی دەکەی لە سروەی بەیان.

سلێمانیی
دڵکەش قادر
•